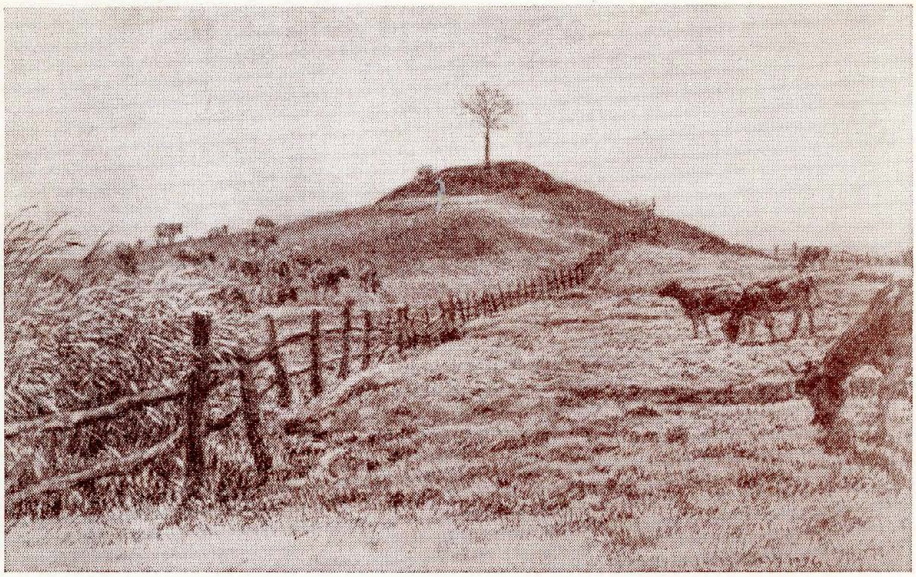

MALMÖ FORNMINNESFÖRENING 1950

MALMÖ
FORNMINNESFÖRENING

ÅRSSKRIFT 1950

ADERTONDE ÅRGÅNGEN

INNEHÅLL:

Sid.

Malmö Fornminnesförenings verksamhet 1949 3

Kung Karls hög. Av museiamanuensen, greve Sten Kalling 6

Epitafierna i S:t Petri kyrka. Av konstnär Einar Bager 16

Gamla gårdar i Husie. Av korrespondenten Helge Andersson 28

När Malmöhus var centralfängelse. Av kontrollör Herved Persson 41

De höje Kledeboder. Av konstnär Einar Bager 57

Anteckningar till en Malmöbibliografi för år 1949. Av stadsbibliotekarien Ingeborg Heintze 68

Förteckning över nytillkomna medlemmar och styrelse 88

Stadgeändring 89

Annonser ..... I—XVI

Redaktionskommitté:

Styrelsen för Malmö Fornminnesförening.

Redaktör:

Leif Ljungberg.

Stadsarkivet, Kyrkogatan 6, Malmö.

Författarna äro ensamma ansvariga för sina uppsatsers innehåll.

Bilden å omslaget föreställer Kung Karl hög. Kolteckning av Hjalmar Asp, 1926. Kristianstads museum.

Till

LEIF LJUNGBERG

på 50-årsdagen den 11 april 1950

med tacksamhet för mångårig

intresserad insats för

Malmö Fornminnesförening

Foto Leif Ljungberg.

Fornminnesföreningen orienteras vid Bosjökloster av greve C. Ph. Bonde.

MALMÖ FORNMINNESFÖRENINGS VERKSAMHET 1949.

Föreningens ordinarie vårsammanträde ägde rum å Hotell Tunneln den 25 februari, varvid docenten Carl Axel Althin, Lund, höll föredrag om "Tre utgrävningsår i Ageröds mosse". Den 22 maj gick den sedvanliga vårutflykten av stapeln, gynnad av vackert väder och med ett 70-tal färddeltagare. Resan gick först till Bosjökloster, som älskvärt förevisades av

slottsherrn, greve Carl Philip Bonde, i vilket sammanhang han även gav en kort historik över slottets historia. Från Bosjökloster gick färden vidare via Höör till Anderstorps eneskog, som genomströvades. Vid Riseberga kyrka orienterades deltagarna om bygdens minnesrika historia, varefter en promenad företogs på den stämningsrika kyrkogården med det ståtliga gravmonumentet över generalguvernören Johan Christoffer Toll. Nästa anhalt var Herrevadskloster med dess rika medeltidsminnen. Där tjänstgjorde chefen för remontdepån, major Henrik Ekström, som ciceron. Slutligen ställdes färden till Röstånga gästgivargård, där gemensam middag intogs.

Höstsammankomsten ägde rum på Restaurant Stranden i Limhamn den 24 september. Den hade föregåtts av en särdeles givande rundtur i bussar till arkeologiska och andra sevärdheter i Malmö stads ytterområden med amanuensen greve Sten Kalling som ciceron. Bland stationerna på färden kunna nämnas "Bagerska möllan" vid Beijers park, Kvarnby kritbruk, vilket demonstrerades av direktör Sture Bengtsson, ättehögarna vid Kvarnby by, Skogholmsmöllan, Fosiestenen och "Soldattorpet" på Järavallen. Om färden, som gynnades av strålande väder och vari över 100 personer deltogo, skrev en Malmötidning bl. a., att det var "en sightseeingtur, som borde vara obligatorisk för varje Malmöbo och varför inte också för gästande turister".

Föreningens årsskrift utkom den 3 juni. Liksom föregående årgångar har den tryckts av Lundgrens Söners boktryckeri, vilket företag alltjämt visat sin välvilja gentemot föreningen genom beviljande av rabatt å tryckningskostnaden.

Medlemsantalet utgjorde under året 2 hedersledamöter, 15 ständiga och från årsavgift befriade och 506 betalande, eller tillhopa 523, vilket utgör en ökning av 41.

Av kassaförvaltarens redogörelse för föreningens inkomster och utgifter framgår, att behållningen den 31 december utgjorde:

Svenska Statens 3 % obligationslån av den 1/2 1946, litt. B. n:r 08992	5.000: —	
Premieobligation av år 1943 ser. 1298, n:r 667	50: —	5.050: —
10 aktier i ASEA à 194	1.940: —	
35 „ „ Sv. Sockerfabr. AB à 78: —	2.730: —	4.670: —
Berghska fonden:		
Innestående i Malmö sparbank	469: 59	
Svenska Statens 4 % försvarslån av år 1941, 5 st.	500: —	969: 59
Innestående i Sparbanken Bikupan	3.103: 09	
„ å Postgiro	40: 76	
Kontant i kassan	6: 67	3.150: 50
	Summa	13.840: 11

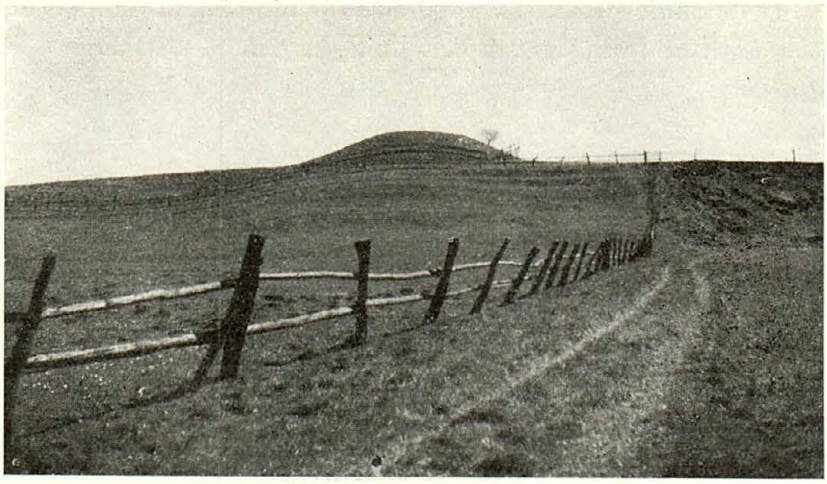

Foto Cl. Claesson 1938.

Kung Karls hög från nordnordväst.

KUNG KARLS HÖG.

Av Sten Kalling.

I samband med frågan om utvidgning av Bulltofta flygfält kunde man ej finna någon möjlighet att bevara Kung Karls hög, en av de mest kända och vackrast belägna ättehögarna inom Malmö stads nuvarande område. Den 22 oktober 1948 fick därför Lunds universitets historiska museum och Malmö museum i uppdrag av Riksantikvarieämbetet att företa en undersökning av gravhögen. Den egentliga utgrävningen började dock först på våren 1949 under ledning av professor Holger Arbman. Fyndmaterialet har konserverats vid universitetsmuseet samt grävningsberättelsen utarbetats av amanuensen Mats Petersson. Genom tillmötesgående har det

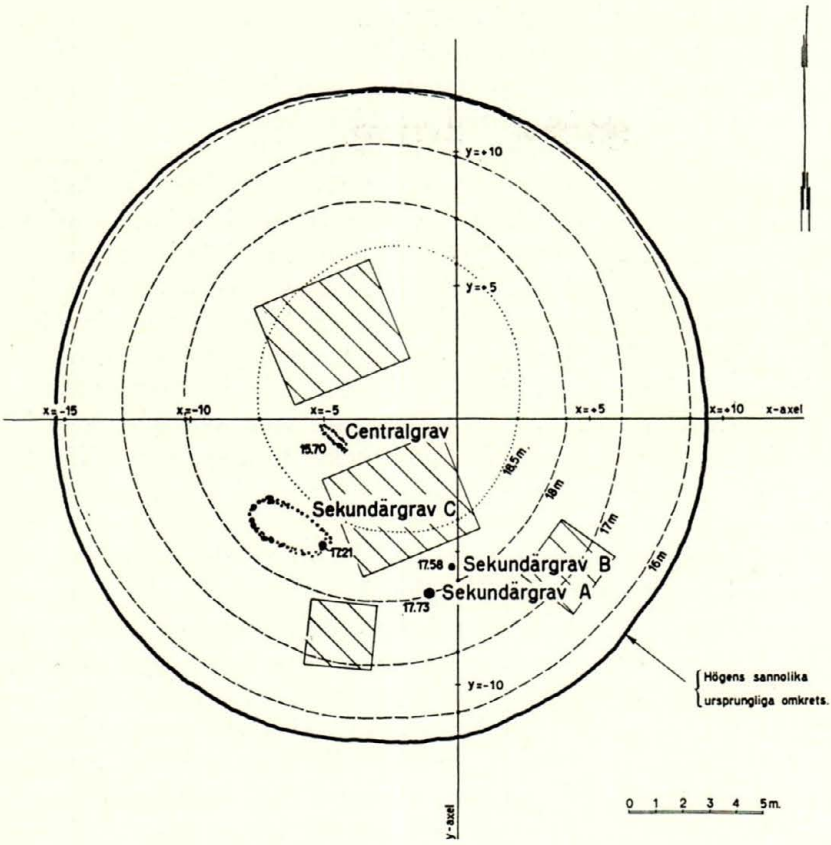

Denna plan över Kung Karls hög visar de fyra gravarnas läge. De snedstreckade fälten ange de partier, som blivit förstörda genom militära anläggningar. Planen uppgjord av Mats Petersson. Historiska museet, Lund.

blivit möjligt att här lämna en kortfattad preliminär redogörelse för resultatet av denna utgrävning, som helt bekostades av Luftfartsstyrelsen.

Benämningen Kung Karls hög torde ha tillkommit först på 1800-talet och lär möjligen kunna sättas i något samband med Karl XV. Det finns dock en tradition, som förknippar högens namn med Karl XI men även med Karl XII, och i dessa fall innehåller traditionen knappast någon annan uppgift än den, att högen blivit besökt i samband med någon truppinspek-

tion eller använd som tillfällig viloplats, varvid man velat hugfästa minnet till vederbörandes ära.[1] Av större värde är måhända den uppgift Nils Gustaf Bruzelius lämnar i sin beskrivning över Oxie Härad år 1864 (manuskript i Lunds Univ:s bibl.). Enligt denna beskrivning kallas högen Ers eller Eriks hög, "efter en dansk konung Erik som der skall hafva blifvit begrafven". Doktor Ingemar Ingers har haft vänligheten meddela, att ännu 1922 var namnet Ershög känt "av ett fåtal åldringar och uttalades av dem Ärshöj". I varje fall får man betrakta Ershög som en äldre benämning än Kung Karls hög eller Kung Karls backe, som man vanligtvis sade i dagligt tal. Att utreda de båda benämningarnas ålder och ursprung synes vara förenat med svårigheter, och traditionen förefaller att vila på mycket lösa grunder. Någon betydelse ur arkeologisk synpunkt har väl ej heller detta spörsmål.

Under senaste världskrigets beredskapsår blev Kung Karls hög ganska illa tilltygad i samband med en del anläggningar av militär art. Sålunda blev krönet deformerat och stympat och i högens sidor gjordes vissa rätt djupa intag, men så vitt man vet, raserades ingen gravgömma. Kung Karls hög befann sig alltså icke i helt oskadat skick då utgrävningen började. Trots detta fick man dock alltjämt ett starkt intryck av gravhögens monumentala resning. En bidragande omständighet härtill var givetvis belägenheten på yttersta ändpunkten av en grusås med nedanför mycket lågt liggande terrängpartier. Gravhögens toppyta befanns 1949 ligga närmare 19 meter över havet. Det kan även nämnas, att högens diameter var omkring 25 meter.

Man hade all anledning tro, att Kung Karls hög blivit upp-

[1] Vid en rundfråga i tidningspressen inkom ett tolkningsförsök från herr Helge Andersson, Hohög. (Skånska Dagbladet, den 22 febr. 1950.) — Då ungdomarna samlades för att leka den gamla fastlagsleken "Slå katten ur tunnan", korades segraren till byns kattkung. Enligt traditionen i Östra Skrävlinge lär nu den s. k. Kungagården fått sitt namn efter en sådan kattkung och den intilliggande Kung Karls hög skulle då även kunna ha någon anknytning till den gamla leken.

Dessutom har fröken Hilda Kockum, Rosengård, som framlevat hela sitt liv i trakten, meddelat, att i hennes barndom kallades högen endast "backen med trädet". På högen växte nämligen ett almträd, vilket framgår av konstnär Hjalmar Asps teckning. Detta träd nedhöggs 1928.

Foto Malmö museum.

Centralgraven.

förd någon gång under den äldre bronsåldern, storhögarnas tidsskede inom denna del av Skandinavien. Ofta innehålla dessa ättehögar flera gravgömmor från såväl den äldre som den yngre bronsåldern och att det i väsentlig utsträckning är medlemmar av stormannaätter, som vila i dem, får man nog anse för sannolikt. Alldeles utan grund är väl därför ej den folktradition, som gärna förknippar gravhögar av detta slag med personer av kunglig börd, även om denna tradition ofta förvanskas och till sist blir fullständigt obegriplig.

Kung Karls hög visade sig vara helt eller åtminstone till större delen uppförd av grästorvor, som lagts med grässidan ned, en konstruktion, som bar vittne om både beräkning och möda. Det först upptagna grävningsschaktet blottade ingen gravgömma. Men sedan påträffades fyra brandgravar, av vilka tvenne voro kistgravar från äldre bronsåldern och de båda övriga urnegravar från yngre bronsåldern. Själva huvudgraven eller centralgraven, över vilken högen var uppförd, låg i nivå med och något nedsänkt i den naturliga marken. De brända benen och gravgåvorna voro utspridda på multnade rester av en manslång svagt urholkad stock av ek eller annat träslag. Denna gravbädd, orienterad i nordväst-

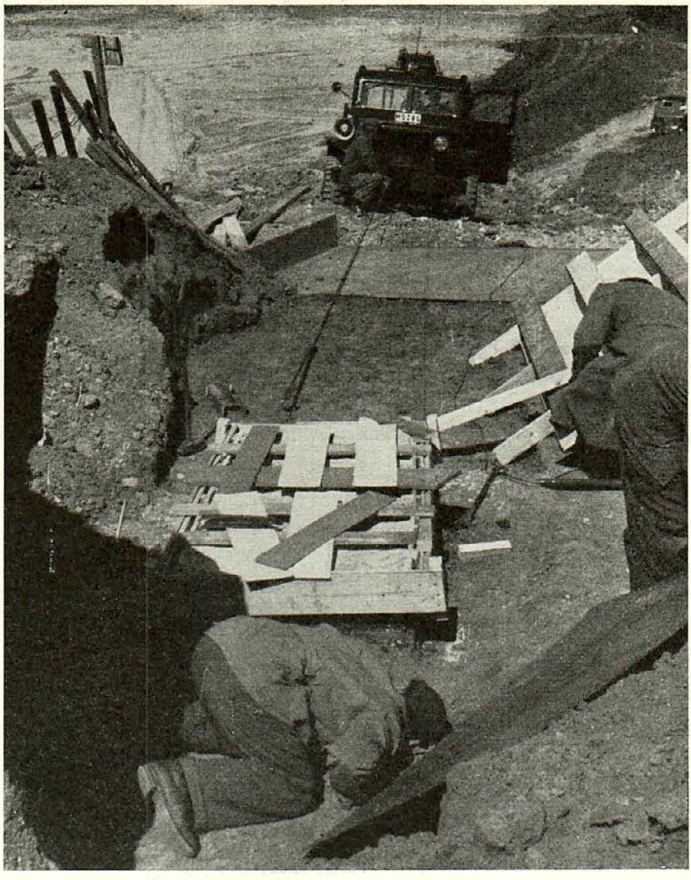

Foto Malmö museum.

Centralgraven inpackad och klar att överföras till billastflaket för vidare transport till Malmö museum.

sydöst, var omgiven av en enkel stenpackning, som sålunda bildade den yttre ramen. Gravgåvorna utgjordes endast av ett spänne och tvenne mycket enkla spiralvridna fingerringar, en fyndkombination, som synes tala för att en kvinna blivit jordad i huvudgraven, vilket förhållande onekligen är överraskande med hänsyn till traditionen. Dessa föremål hjälpa oss emellertid att hänföra centralgraven till bronsålderns tredje period eller till tiden 1200—1000 f. Kr. Brand-

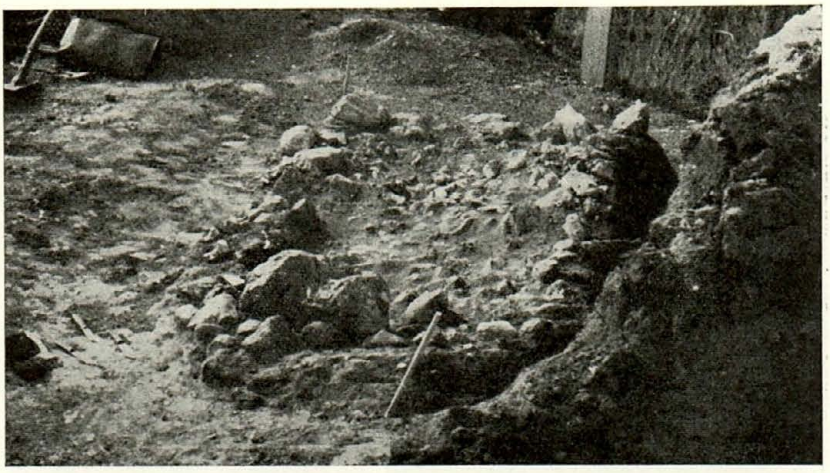

Foto Malmö museum.

Sekundärgrav C.

gravskicket hade då börjat vinna allmän spridning i Norden, men ännu fasthöll man vid den manslånga gravkistan. Ännu hade man ej övergått till det enkla bruket att lägga den dödes ben jämte gravgåvorna i en gravurna. Centralgraven i Kung Karls hög tillhör sålunda en övergångsform, vilket även framgår av den bevarade gravbäddens tämligen obetydliga dimensioner och okomplicerade byggnad, föga svarande mot högens storleksordning. I vissa avseenden skulle man kunna karakterisera centralgraven som en förenklad upplaga av de rikt utstyrda ekkistgravarna från bronsålderns glanstid. Denna centrala gravgömma intresserar oss givetvis i första hand, ej minst av den anledningen att hela graven blev överförd till Malmö museum, där den kommer att utställas sedan erforderlig konservering och rekonstruktion blivit utförd. Det var ett vanskligt företag att flytta graven, som tillsammans med jordklumpen i vilken den låg, vägde närmare tusen kilo. Men efter beredvilligt medgivande av chefen för Luftfartsstyrelsen, överdirektör Carl Ljungberg, ställdes genom flygplatschefen ingeniör Erik Wendels försorg både personal och tekniska resurser till förfogande från Bulltofta flygplats och under ledning av hangarmästare Sven Larsson

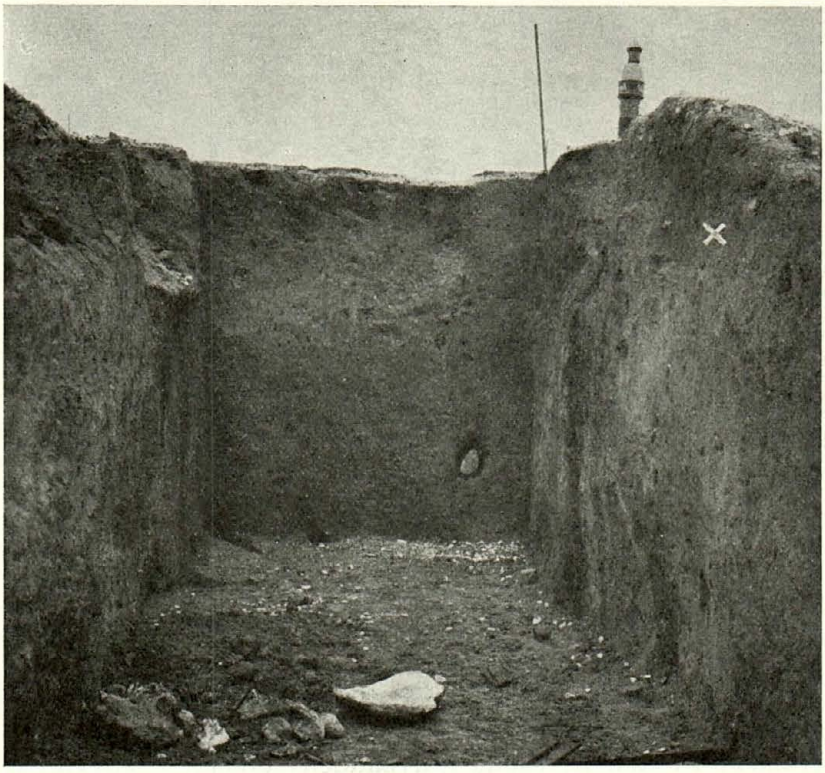

Foto Malmö museum.

Södra schaktet. Vid × påträffades sekundärgravarna A och B.

och platskontrollant Jacques Leveaux utfördes denna ur många synpunkter intressanta förflyttning på ett synnerligen skickligt sätt.

— Efter behandling med en glycerinlösning, som avsåg att förhindra hastig torkning, inramades graven med kraftiga bräder till ett djup av 25 cm. samt med en ytvidd av 185 × 90 cm. För att åstadkomma nödvändig stabilisering begöts översidan med ett täckande lager av gips, varefter gravbädden avskildes i plan med ramverkets underkant med hjälp av en wire. Sedan infördes i den sålunda uppkomna skärskåran en 2 meter lång och 1 meter bred järnplåt och hela

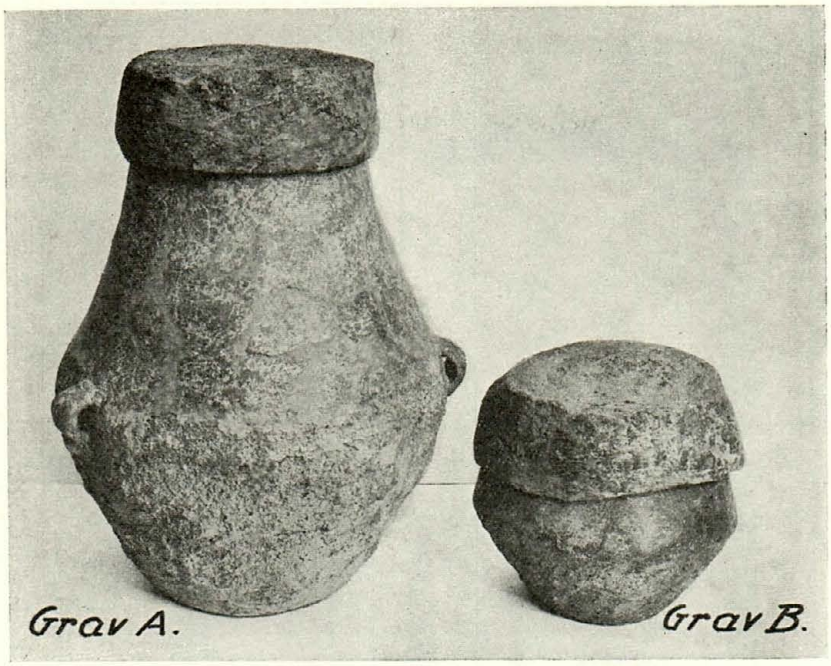

Foto Historiska museet, Lund.

Gravurnor från sekundärgrav A och B.

graven, som nu vilade på denna järnplåt, kunde skjutas över på ett särskilt uppbyggt underlag av trä, vilket slutligen rullades fram till lastflaket för vidare transport till museet. Som dragkraft nyttjades en jeep med spelanordning. —

Den äldsta sekundärgraven (= Sekundärgrav C) var anlagd i högens södra sida och på något högre nivå än centralgraven och bestod av ett rektangulärt eller snarare brett ovalt stensatt underlag inom en räcka av ojämt placerade kantstenar. Förutom de brända benen, som voro utbredda på kistans botten, påträffades endast en liten doppsko av brons. Den blygsamma gravgåvan förde onekligen tanken på att någon gravplundrare varit framme och bland annat tillägnat sig det svärd, som man här hade väntat finna tillika med doppskon. Även denna brandgrav kan hänföras till bronsålderns tredje period (1200—1000 f. Kr.).

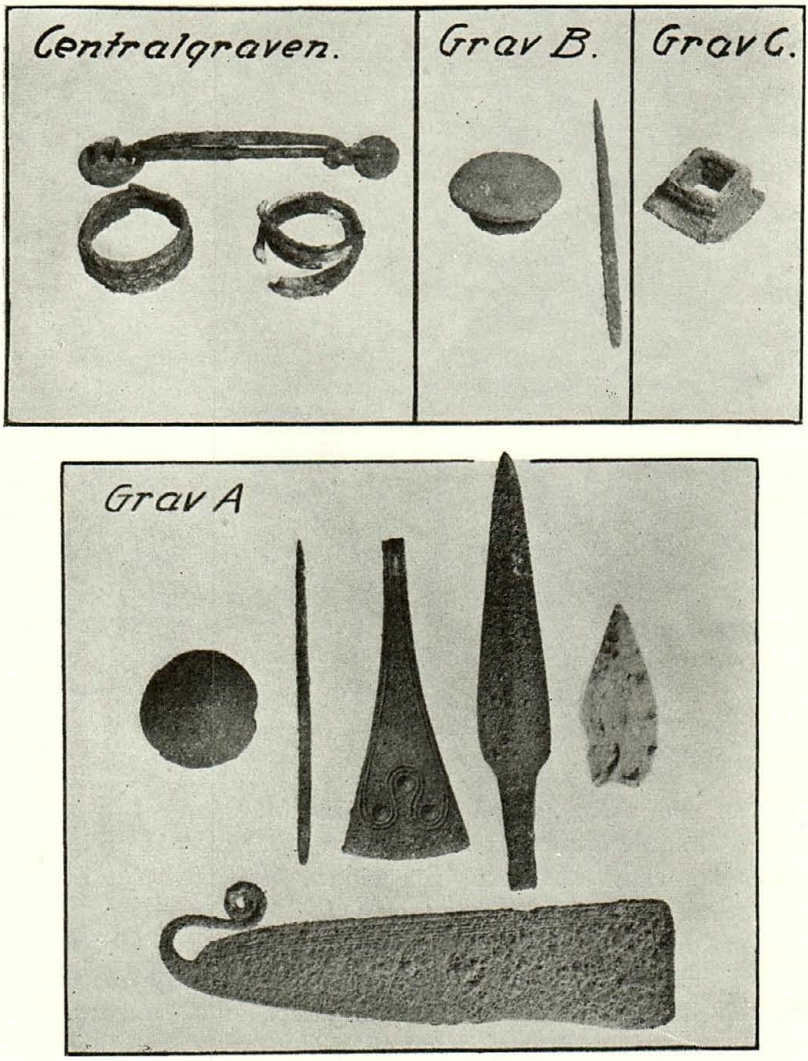

Foto Historiska museet, Lund.

Gravgåvorna i Kung Karls hög.

De båda yngsta sekundärgravarna (= Sekundärgrav A och B) påträffades helt nära varandra och ävenledes i högens södra sida och ganska högt upp mot toppen samt på obetyd-

ligt djup under markytan. De brända benen jämte gravgåvorna voro i båda fallen lagda i urnor av bränd lera, till formen dubbelkoniska och försedda med lock. Kring dessa urnor fanns en skyddspackning av knytnävestora stenar. Den större urnan hade dessutom en överliggare, bestående av en omkring 6 cm. tjock, urgröpt granithäll med kalkbeläggning på ytskiktet, närmast påminnande om en primitiv kvarnsten. I dessa gravurnor, som äro att betrakta som vanliga brukskärl, lågo en del toilettredskap, typiska gravgåvor under den yngre bronsåldern. En viss exklusiv överklasskultur med starka främmande kontakter präglar onekligen väsentliga skeden av vår nordiska bronsålder. Gravgåvorna i den stora urnan utgjordes sålunda av en rakkniv med en ornering som återger en skeppsbild och ett djurhuvud, vidare av en ornerad pincett, en likaledes ornerad dubbelknapp, en pryl (tatuernål) samt en pilspets, som man möjligen kan betrakta som ett sminkredskap. Alla dessa föremål äro av brons. Men i samma urna fann man även ett par pilspetsfragment av flinta — en liten påminnelse om att metallkulturen ingalunda var allenarådande under detta tidsskede. I den mindre urnan lågo endast en pryl och en dubbelknapp. Båda dessa urnebrandgravar kunna hänföras till bronsålderns femte period eller till tiden 850—650 f. Kr.

Det skulle alltså föreligga en tidsskillnad på omkring 300 år mellan å ena sidan de båda kistgravarna och å andra sidan de båda urnegravarna. Naturligtvis kan man icke helt utesluta den möjligheten, att en eller annan sekundärgrav funnits i högens ytskikt, men blivit utplånad någon gång under den långa tidrymd, som förflutit sedan bronsåldern.

Kung Karls hög är nu borta, ett offer för flygtrafikens utveckling. Men gravfynden komma att bevara minnet av denna märkliga fornlämning, som i påfallande grad varit föremål för intresse från malmöbornas sida och som tydligen även sysselsatt folkfantasien under många generationer.

EPITAFIERNA I S:T PETRI KYRKA.

En utredning rörande deras ursprungliga plats.

Av Einar Bager.

Vid den stora restaurering, som S:t Petri kyrka undergick åren 1848—54 under professor C. G. Brunius ledning, undanstädades så gott som samtliga äldre inventarier i kyrkan. Den gamla bänkinredningen ersattes med modernt snickeriarbete i götisk stil, de rikt utsirade läktarna brötos ned och samtliga epitafier flyttades ut ur själva kyrkrummet. En stor del av det brännbara hamnade i kyrkans värmeapparat, däribland även ett antal epitafier. Uppgifterna om storleken av den förlust, som tillfogats de historiska minnena genom detta förintande, ha varit ganska obestämda. Jag har själv vid flera tillfällen omnämnt det barbariska förfaringssättet, utan att dock göra riktigt klart för mig, om skadans omfattning verkligen varit så stor.

Vid ett försök att rekonstruera epitafiebeståndet före den stora bildstormen möter man emellertid det hindret, att dessa monument ej upptagits i kyrkans inventarieförteckningar. Man är därför hänvisad till att söka sammanställa, vad forskare under skilda tider funnit anmärkningsvärt, samt komplettera detta material med de uppgifter, som kunna hämtas ur t. ex. kyrkans räkenskaper, boupptecknin gar och domböcker. Tyvärr visar det sig, att man på denna väg endast undantagsvis kan bestämma, var epitafierna haft sin plats. På grund härav saknar man underlag för en säker bedömning av beståndet och resultatet blir ganska svävande.

Ett sätt att säkrare bestämma epitafiernas ursprungliga platser är att sammanställa dem med gravstenarna över de personer, vars minne de hugfästa. Ständigt möter man i epitafieinskrifterna frasen: "som ligger her neden begrafven"; det var uppenbarligen regel, att epitafiet uppsattes så nära den

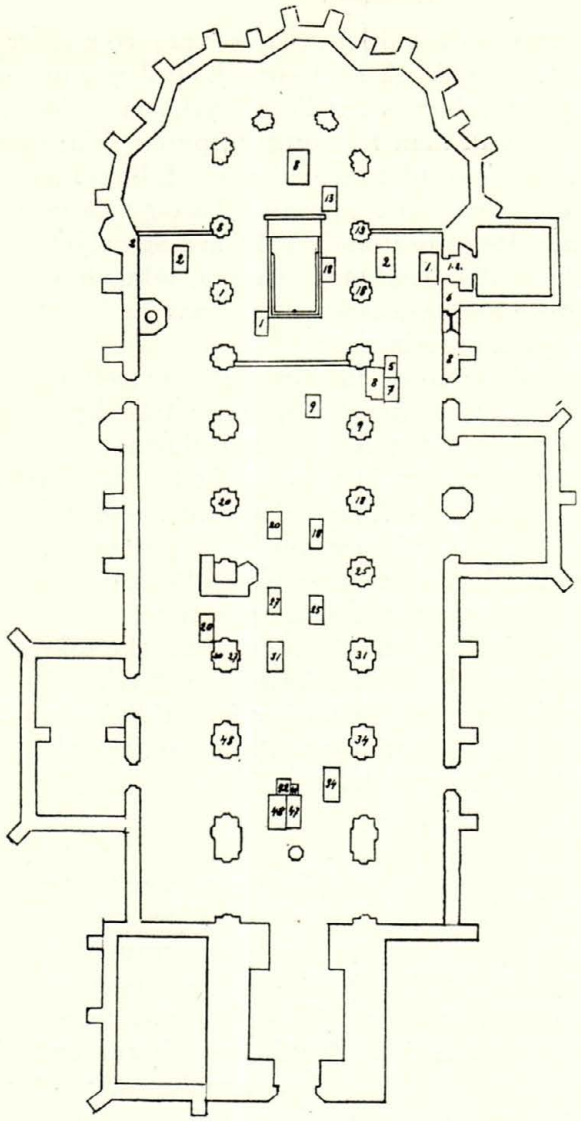

Plan över S:t Petri kyrka. Gravstensnummer anger även epitafieplats.
Mittskeppet: 9 Engelbrekt Friis. 18 Reinhold Modée. 20 Cornelius Willumsen. 25 Gurris Boldicke. 27 Hans Svendsen Rogge. 31 Jost Holtvig. 34 Lisebet Hansdatter. 48 Söffren Christensen.
Södra sidoskeppet: 2 Jost Ledebur. 6 Johan Silnecker. 8 Peder Bondesen.
Norra sidoskeppet: 2 Lars Broman. 20 David Patersen.
Koret: 1 Bertil Jespersen. 8 Jacob Fectil. 13 Willum Hendriksen. 18 Christen Hansen.

avlidnes grav som möjligt. Tack vare trenne gravlängder från åren 1631, 1666 och 1715 samt J. Örnbergs utomordentligt pålitliga planritning av S:t Petri kyrka med dess gravstensgolv år 1747 kan man med utgångspunkt från gravstenarna bestämma om icke platsen så i varje fall trakten, där varje epitafium bör ha varit uppsatt. Theodor Wåhlin, som vid epitafiernas återuppsättande 1913 nedlagt mycken möda på att kombinera dem med gravstenarna, saknade kännedom om det viktigaste av dessa dokument, gravlängden 1666 med den ursprungliga numreringen.

I några fall erhålles en värdefull kontroll genom Jörgen Sonnes och C. F. Bennets målningar från kyrkan, de enda interiörerna från tiden före restaureringen.

Av de forskare, som intresserat sig för våra epitafier, sysselsätter sig Jacob von Engeström enbart med inskriptionerna, medan såväl N. H. Sjöborg som J. O. Friberg stundom även lämna upplysningar om deras plats. Brunius själv har i sina redogörelser lämnat värdefulla uppgifter om ett par epitafier.

I den redovisning, som här följer, har icke räknats med, att anordnandet av det Tullströmska orgelverket i mittskeppet skulle medfört någon förändring i en tidigare upphängning. I kyrkans räkenskaper finns icke någon uppgift, som tyder på en omflyttning vid detta tillfälle.

*

I mittskeppet strax innanför vapenhuset i tornet stod ända till år 1682 dopfunten. Omedelbart öster om denna låg borgmästaren *Söffren Christensens* stora gravställe, omfattande gravstenarna nr 41, 42, 47 och 48.[1] Inskriften på hans epitafium angiver riktningen till detta gravställe såsom "her nedenfor imod funten". Brunius preciserar epitafiets plats till: "å en pelare i norra raden åt mellangången", medan såväl Sjöborg som Friberg har formuleringen: "nederst på stora

[1] Gravstenarnas siffror hänför sig till 1666 års numrering, i vilken gravstenarna grupperats efter följande platser: mittgången, södra och norra gångarna, koret, bakom koret samt södra och norra kapellen. Det har sålunda funnits ej mindre än sju gravstenar, märkta med nr 1 o. s. v. Liksom andra av de stormän, som här uppräknas, ägde Söffren Christensen mer än ett gravställe. I sådana fall har det ansenligaste satts i relation till epitafierna.

Epitafium över rådmannen Hans Svendsen Rogge, död 1647.

gången". Alla dessa uppgifter visa, att epitafiet innehaft det ledeburska epitafiets nuvarande plats.

På motstående pelare i södra raden hänger nu det stora epitafium, som kyrkan i samband med stora donationer lät uppsätta över *Lisebet Hansdatter* och hennes båda män, handelsmannen Henrik Bölling och rådmannen Niels Madsön. Beträffande epitafiet hade änkan fått en förbindelse, att det skulle utföras i svart alabaster efter en bifogad "affritning" samt att det skulle uppsättas "paa den Sönder Pille ved den stoell, som Kirchevergen udi staar". Denna stol, nr 20 i "de lange benker", fanns enligt 1654 års bänkförteckning just under den pelare, där epitafiet nu hänger. Lisebet Hansdatters gravsten nr 34, som enligt donationsbestämmelserna aldrig finge öppnas och vars inskrift vid förslitning skulle förnyas, låg i tvärgången strax sydväst om denna pelare. Friberg angiver epitafiets plats till "nederst i kyrkan".

Brunius omnämner ännu ett epitafium i norra raden åt mellangången nämligen det över rådmannen *Hans Svendsen*

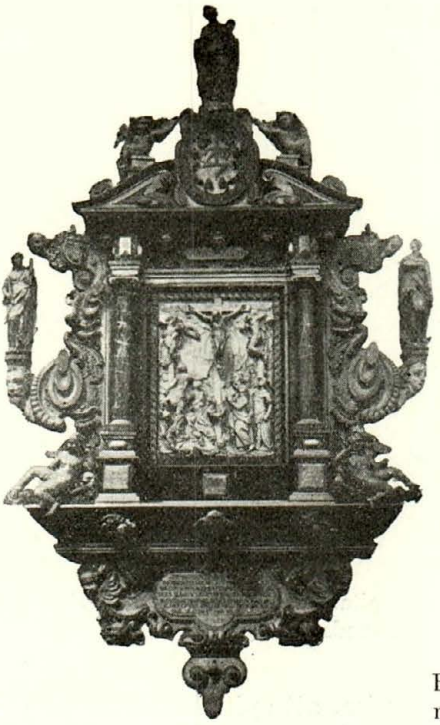

Epitafium över borgmästaren Cornelius Willumsen, död 1617.

Rogge. Dennes gravsten nr 27 låg strax sydväst om predikstolen och epitafieinskriften utpekar platsen såsom "lige her udfor". Epitafiet har följaktligen hängt på pelaren närmast väster om predikstolen.

Framför denna pelare låg den alltjämt bevarade gravstenen över den förmögne handelsmannen *Jost Holtvig*, en lybeckare som i slutet av 1500-talet bosatt sig i Malmö. Hans epitafium, som ej omnämnes i källorna, har den vanliga orienteringen: "hvis Liig oc Legomme hviler her neden under denne sten" och bör därför placeras till motstående pelare i södra raden. Årtalet för hans död har på epitafiet felaktigt rekonstruerats till 1619. Enligt kyrkans räkenskaper avled Jost Holtvig redan 1615.

På södra sidan av mittgången framför predikstolen låg den likaledes bevarade gravstenen nr 25 över rådmannen

Gurris Boldicke. Hans vackra epitafium, som så utsökt harmonierar med predikstolen, utpekar i inskriften gravens plats: "her neden begraffuen". Brunius uppgiver, att epitafiet på hans tid satt "å en pelare i södra raden åt mellangången". Epitafiet synes sålunda hänga på ursprunglig plats.

"Nära predikstolen och på stora gången är ett vackert epitafium över borgmästaren *Cornelius Willumsen*", skriver Friberg. Borgmästarens gravsten nr 20 låg rakt framför pelaren närmast öster om predikstolen — inskriften: "her neden" — och det kan därför knappast råda något tvivel om, att epitafiet haft sin plats på denna pelare.

Motsatta pelaren i söder flankerade den s. k. kungsläktaren. Här fanns under förra hälften av 1600-talet ett epitafium över borgmästaren *Jacob Möller*, vilket omnämnes 1665 i samband med en reparation av läktaren. Senare uppsattes här en minnesvård över kommendanten i Malmö *Reinhold Modée*. Såväl Sjöborg som Friberg lämna utförliga uppgifter om detta vapenepitafiums plats och till yttermera visso låg Modées gravsten nr 18 framför denna pelare.

Över kungsläktaren hängde *Lindenows* 16 anor, ett i utförandet ovanligt enkelt monument över den mänskliga fåfängan. Såväl Sjöborg som Friberg angiva platsen för detta "epitafium".

På den pelare, som i öster uppbar kungsläktaren, har efter ett halft sekels exil i tornrummet rådmannen *Engelbrekt Friis'* epitafium åter fått sin plats. Friberg har bestämningen: "å stora gången nära den s. k. kungsläktaren". Engelbrekt Friis gravsten nr 9 med inlagda mässingsbokstäver låg "neden denne tafle" och gravstenen nr 22 över borgmästaren Niels Hammer, som gift sig med Engelbrekt Friis änka, beskrives i inskriften såsom "den femte sten westen sal. Engelbritz sten". Orienteringen är sålunda sällsynt fullständig och till yttermera visso intager epitafiet en framträdande plats på Sonnes målning.

På denna målning ser man framme i koret på den södra pelarraden ännu tvänne epitafier, vilkas identitet synes vara lätt att fastställa. Inskriften på borgmästaren *Christen Han-*

Konfirmation i S:t Petri kyrka. Oljemålning av Jörgen Sonne.

sens epitafium, som citeras av Friberg, mäler att den avlidne ligger begravd "her udi Choret synden wed alteret". Hans gravsten nr 18 låg strax norr om den pelare, som i öster uppbar sångarläktaren.

"På södra sidan om altaret" hängde enligt såväl Sjöborg som Friberg det träepitafium, som *Vilhelm Hendriksen* (Rosenvinge) år 1587 på ett minst sagt egenmäktigt sätt lät

Epitafium över borgmästaren Jacob Fectil, död 1616.

uppsätta efter sin i Malmö avlidna maka. Sedan "kirkevergen" givit sitt tillstånd till uppsättandet, hade Vilhelm Hendriksen begivit sig till kyrkan med en murmästare, men då denne påpekade, att han skulle nödgas bryta bort en del av pelaren på grund av epitafiets bredd, hade han på eget bevåg befallt honom att göra detta. För den "vaald och uret", som han sålunda tillfogat kyrkan, ådömdes han drygt skadestånd. Hans gravsten nr 13 låg strax bakom altarets södra flygel.

"Strax vid altaret och dess norra sida" (Sjöborg och Friberg) mitt emot den pelare, som burit Christen Hansens epitafium, är en minnessten inmurad över prästen *Bertil Jespersen* (Bartoldus Caspari), Bartholinarnas stamfader. "Ovanför sistnämnda sten" (samma författare) hänger hans porträtt, sålunda på ursprunglig plats. Numret på hans gravsten i koret har ej kunnat fastställas, men väl dess läge omedelbart norr om altaret (på rekonstruktionsbilden förslagsvis nr 1).

Den främsta upphovsmannen till det ståtliga högaltaret, borgmästaren *Jacob Fectil* fick sin sista viloplats i det av-

skilda rummet bakom detta monument, där hans grav täcktes av den praktfulla stenen nr 8, som nu är inmurad i dopkapellets vägg. Efter en senare ägare har den länge kallats "Burchard Pundts gravsten". Till Jacob Fectils minne läto hans arvingar år 1630 uppsätta ett litet epitafium, som trots sin ädla renässanskaraktär ej beaktats av här nämnda forskare. Friberg nämner dock bland epitafier, vars inskrifter varit oläsliga, ett vars "uppståndelse" han mycket väl kunnat förväxla med det fectilska epitafiets "förklaring". Pelaren omedelbart norr om altaret synes mig gissningsvis kunna komma ifråga som plats för detta epitafium.

Över ingången till den numera försvunna sakristian, vars gravvalv nyligen blottades vid en grävning utanför kyrkan, fanns efter samstämmigt vittnesbörd av Sjöborg och Friberg i södra sidogången "ett monument av sten och träd" över borgmästaren *Jost Ledebur*. Dennes gravställe omfattade stenarna nr 1 och 2, av vilka gravstenen nr 1 bildade tröskel till sakristians ingång.

"Något från detta, men i väster" (Friberg) hängde ett vapenepitafium över generalguvernementsräntemästaren *Johan Silnecker*, sålunda troligen på yttermuren strax väster om sakristidörren. Silneckers gravsten nr 6 låg emellertid i koromgångens norra del.

"På pelaren mitt emot" (Friberg) alltså baksidan av den pelare, som bar Christen Hansens epitafium, fanns ännu ett "vapen" över *Gotthardt zum Augurt*, troligen en anförare för legosoldaterna i Malmö på 1560-talet.

I södra gången omnämnes slutligen i reparationsräkenskaperna från år 1787 ett stenepitafium "vid peblingedörren", alltså sydöstra ingången. Då den mäkta rike handelsmannen *Peder Bondesens* stora gravställe nr 5, 7 och 8 låg just framför denna port, är det troligtvis hans epitafium, som här åsyftas.

I norra sidoskeppet hängde enligt såväl Sjöborgs som Fribergs uppgift "överst" — alltså närmast koromgången — ett vapenepitafium över burgreven *Lars Broman*. Genom Bennets interiör får man läget preciserat till pelaren vid blindfönstret. Bromans gravsten nr 2 låg framför denna pelare.

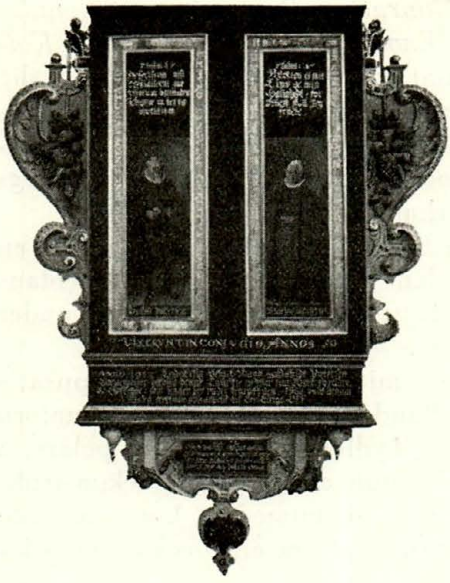

Epitafium, uppsatt 1617 av borgmästaren David Patersen.

"På samma gång eller så kallade lilla fruntimmersraden" hängde *David Patersens* lilla vackra epitafium (Friberg). På Bennets tavla skymtar man borta i norra sidoskeppet ett skåpepitafium på pelaren väster om predikstolen, alltså den, som mot mittgången bar Hans Svendsen Rogges epitafium. Då David Patersens gravsten nr 20 låg i norra gången just under denna pelare, är det otvivelaktigt här hans epitafium haft sin plats.

I koromgången har funnits ett stort antal epitafier och minnesstenar. Om deras inbördes läge saknas så gott som helt uppgifter, men då det visat sig att den engeströmska förteckningen följer en så att säga geografisk linje, kan man kanske på ett ungefär inordna även dessa minnesmärken.

Med början i norr kommer först den stora ovala minnestavlan över borgmästaren *Lars Person Törnskiär*, därefter den inmurade minnesstenen över komministern *Wilhelm Laurenberg* — enligt Wåhlin säkerligen på ursprunglig plats. I södra delen av koromgången följa slutligen epitafierna över en rad befälhavare över i Malmö förlagda legosoldater pest-

åren 1563 och 1564: *Veit Cunrat zu Pappenheim, Thonnies van Sampbueben, Johann Enoch Knopff, Philip von Kotschaw, Kort von Germar* samt ett *vapenepitafium* utan läslig inskription. Någonstädes "nära altaret på södra sidan' fanns även den tavla, på vilken kyrkoherden Sven Munthe i versifierad form lovprisade handelsmannen *Hans P. Schiubergs* frikostighet att bekosta kyrkans vitmening.

I den nu rivna sakristian hade i östra väggen inmurats en minnessten över kyrkoherden *Niels Söffrensen* (Nicolaus Severus). Denna sten hade flyttats dit, när gravvalvet under sakristian år 1784 igenfylldes.

Slutligen hade "å en pelare mittför predikstolen" uppsatts en tavla till minne av handlanden *Nils Tullström*, donatorn av den nya orgeln (Friberg). Tydligen åsyftas den pelare, å vilken Gorris Boldickes epitafium enligt denna rekonstruktion hängde. Det tullströmska monumentet har måhända kunnat anbringas ovan detta epitafium eller också på pelarens sida.

Efter denna rundvandring ha alla nu bevarade minnesmärken blivit placerade med undantag av det lilla *husaltaret* utan inskription från 1560-talet, som nu hänger över det fectilska epitafiet. Av i urkunderna nämnda, nu försvunna monument återstå utom det tidigare berörda epitafiet över Jacob Möller en liten "taffle" över köpmannen *Friedrich Beermand* från 1600-talets början samt ett epitafium över jungfru *Margrete Jacobsdatter*, vilket uppsattes år 1592 av senare borgmästaren Christen Jacobsen Nold och Cort Walkeling, "broder min med festemand kier" (Engeström). Möjligen har detta epitafium haft sin plats på pelaren mitt emot Engelbrekt Friis'.

*

I allt är det sålunda 34 minnesmärken, om vilka vi veta, att de haft sin plats i kyrkan. Av dessa äro till våra dagar 21 bevarade. Redan före storstädningen 1848—54 hade troligen ett par, tre av de övriga försvunnit. Det är emellertid icke uteslutet, att beståndet omfattat även ett eller annat epitafium, som ej lämnat spår efter sig i de skriftliga källorna.

För ett sådant antagande talar framför allt den omständigheten, att bevarade alabasterfigurer äro så många, att det knappast går att inordna dem alla på befintliga epitafier.

Om tio epitafier veta vi emellertid, att de gått sin undergång till mötes i samband med Brunius ommöblering, nämligen vapenepitafierna över Modée, Silnecker och Broman samt de sju över legoknektsanförarna från åren 1563—64. Bevarade äro däremot alla kända monument över präster, borgmästare, rådmän och borgare i Malmö med undantag av de säkerligen redan tidigare försvunna epitafierna över Jacob Möller, Friedrich Beermand samt det över Margarete Jacobsdatter.

Även om man har anledning att beklaga det onödiga förintandet av så många minnesmärken, får man å andra sidan glädja sig åt, att fördelningen mellan plus- och minuskontona knappast kunnat vara lyckligare.

Källor:

N. H. Sjöborg, Malmö stads Historia och Beskrifning. 1812.
J. O. Friberg, Malmö stads Historia och Beskrifning. 1842.
Th. Wåhlin, Malmö S:t Petri kyrka. 1919.
„ „ Uppmätning av gravstensgolvet 1906, avskrift i förf:s ägo.
Kgl. biblioteket, Engeströmska samlingen: B VIII 2: 62.
Antikv. topogr. ark., C. G. Brunius saml. utg. skr. 1904 25/1.
Stadsing.-kontoret, J. Örnbergs planritning av S:t Petri kyrka 1747.
Stadsarkivet: S:t Petri kyrkas räkenskaper, kyrkorådets protokoll, gravlängder, donationshandlingar, domböcker, bouppteckningar m. m.

GAMLA GÅRDAR I HUSIE.

Av Helge Andersson.

Sedan årtionden tillbaka befinner sig Malmö stad på erövringståg i österled. Den gamla markanta gränsen mellan stad och land är stadd i upplösning och flyter ut i förorternas växande villaområden. Höghusbebyggelse marscherar i rask takt fram över åkerjord, vars mylla vänts av plogen sedan hedenhös. Gamla socknar, fyllda med lantlig idyll och frid förvandlas på få år till tättbefolkade stadsdelar med brusande trafikströmmar.

En lantsocken, som genomgått en sådan metamorfos och nu antagit stadsmässig karaktär är Husie, som inkorporerades med Malmö 1935. Ännu för tre årtionden sedan hade socknen kvar sin gamla struktur med bebyggelsen koncentrerad till de tre byarna Husie, Kvarnby och Östra Skrävlinge. Sockenarealen, som bestod av ängsmark och bördig åkerjord, var delad mellan flera stora gårdar.

Under efterkrigsårens svåra bostadsbrist i Malmö på 1920-talet sökte sig emellertid många trångbodda familjer ut till ytterområdena, som snabbt tättbefolkades. Gårdarnas jordbruksareal utstyckades till egnahemstomter. De gamla byhemmen och bebyggelsegränserna sprängdes. I stället utbredde sig det ena villasamhället efter det andra med amerikansk fart i den urgamla jordbruksbygden. Med villor in på knutarna ligga nu lantgårdarna som ärevördiga monument över hänsovna sockenmäns idoga odlargärning i en gången tid.

Den centrala bebyggelsen i våra dagars Husie utgöres av samhällsbildningen Virentofta med namn efter den gamla Virentoftagården, från vars mark egnahemstomterna en gång avsöndrades. Gårdens och det nuvarande villasamhällets namn kommer ursprungligen från Österlen och har en intressant historia.

Den gamla gården, som brukats genom många släktled och

Virentoftagården. Foto från början av 1900-talet.

i sitt nuvarande skick daterar sig från förra seklets mitt, innehades på 1870-talet av hemmansägaren Per Nilsson f. i Husie 1823 och betecknas i äldre handlingar Östra Skreflinge 1 1/3 mantal. Hit inflyttade 1884 från Malmö S:t Petri församling postexpeditören Ola Jönsson Virentoft, vilket blev avgörande för gårdens och det framtida samhällets namn. Postexpeditör Virentoft var en son av Österlen och född i Östra Vemmerlöv 1844. Församlingens födelsebok har följande anteckning: "1844. April. Torsdagen den 26 föddes och den 27 ejusdem döptes åboen på n:o 6 Virrestad Jöns Nilssons och dess hustru Bengta Olsdr. tvillingebarn Ola och Hans."

Efter hembyn Virrestad togo sedermera tvillingbröderna släktnamnet Virentoft, som i sin tur fått ge namn åt Virentoftagården och samhället Virentofta i Husie. Postexpeditör Virentoft innehade gården till sin död 1909, då han återbördades till hemsocknen Östra Vemmerlöv, medan tvillingbrodern Hans funnit sitt sista vilorum i det gamla Burlöv.

För ett kvarts sekel sedan var Virentoftagårdens hela areal

bebyggd, och jordbruket nedlagt. Dess siste innehavare var hemmansägare Ola Mattias Larsson f. i Sjörup 1883. Gårdsbyggnaden inrymmer nu i något förändrat skick, fast med den gamla exteriören i huvudsak bibehållen, Oscar Swedins Speceri- och Mjölkaffär jämte Erik Larssons Cykel- och Sportaffär.

En annan gård, som fått ge namn åt ett sentida bebyggelseområde, är Kungagården eller Kongagåren som den hette på gammalt husiespråk, belägen intill Risebergavägen å Östra Skrävlinge nr 7. Kungagården, som stammade från 1800-talets första år, kvarstod i gammalt skick till 1912, då den eldhärjades och nedbrann till grunden. Egendomens åkerareal utstyckades på 1920-talet till ett egnahemssamhälle, som efter gården fick namnet Kungshälla.

Om gårdsnamnets uppkomst har traditionen en del att förtälja. I äldre tider bestodo de norra bymarkerna i huvudsak av ängar och beteshagar. Det berättas, att byns ungdom ännu på 1860-talet brukade samlas här vid fastlagstid för att leka den gamla fastlagsleken "Slå katten ur tunnan." Denna lek tillgick på följande sätt. En katt instängdes i en tunna, som hängdes upp mellan ett par träd eller ett par uppresta stänger. De tävlande, som utgjordes av byns unga män, redo så en och en i sporrsträck under tunnan och försökte med en påk slå bottnen ur densamma. Leken pågick tills någon lyckades slå sönder tunnan, så att den vettskrämda katten slapp ut. Den lycklige segraren korades till kattkung och fick taga vilken flicka han ville till sin drottning. Enligt traditionen har den gamla gården å Östra Skrävlinge nr 7 fått namn efter en dräng, som ett år blev kung i fastlagsleken. Sedermera överflyttades hederstiteln på gårdens innehavare och gick i arv från bonde till bonde. Den siste "kungen" i Östra Skrävlinge var Anders Nilsson, f. i Tottarp 1866.

I socknens västra rand vid den gamla stadsgränsen ligga tvenne för de flesta malmöbor välkända egendomar, Ulricedahl och Bödkaregården[1], båda under indelningsverkets dagar

[1] Arkivarien vid Landsmålsarkivet i Lund, fil. dr Ingemar Ingers har benäget lämnat följande synpunkter på stavningen av gårdsnamnet. "Den officiella skrivformen är *Bödkaregården*, men det kan ifrågasättas, om icke *Böckaregården* hellre borde användas, då formen *böckare*

kronorusthållshemman under "stammen nr 78 Månstorps Compagnie av Norra Skånska Linie Dragone Regementet".

Ulricedahl skymtar från Sallerupsvägen vid Hohögs backar genom en rak och lummig kastanjeallé. Den vita byggnaden, skuggad av högresta almar ger en flyktig vision av en värmländsk herrgård i Gösta Berlings saga. Det vilar något av ett sägenfyllt skimmer över den ålderdomliga parken med slingrande gångar under knotiga träd, där idyllen och romantiken från flydda tider ännu dröja kvar.

Till Ulricedahls historia är knuten en köpmanshustru från 1700-talets Malmö, som en gång gett namn åt gården. Hennes levnadsöde är ingalunda märkligt, men förtjänar måhända likväl att tecknas sådant vi i korthet känna det.

I februari 1770 föddes åt välbärgade malmöborgaren Peter Dahl och hans hustru Kristina, f. Morsing ett flickebarn, som vid dopet i S:t Petri kyrka erhöll namnen Ulrica Catharina. Minnet av borgardotterns barndoms- och uppväxtår har sedan länge förbleknat. Från mera mogen ålder veta vi ett och annat om hennes liv. Vid tjugotre års ålder trädde mamsell Ulrica 1793 i äktenskap med den förmögne handelsmannen och tullfiskalen Svedin Karström och flyttade in i gården nr 340 vid Stora Torget. Här tillbringade hon några lyckliga år i köpmanshuset och överöstes av sin givmilde make med gåvor i rikt mått. Juvelringar med äkta stenar, örhängen, medaljonger och guldur. Två luktvattenflaskor, en med guld- och en med silverbeslag. När våningen blev för trång och kvav lät fru Ulrica spänna sina skinande fuxar för chara-

---

har gammal hävd i Skåne och andra sydsvenska landskap. Alltsedan ordet *bödkare* infördes i de nordiska språken har det uttalats med former utan -d-: *böckare* etc. Den genuina formen i Malmöspråket är *by'ckare* med akut accent. I landsmålen i södra Skåne, där *ck* undergått förmjukning till *tj*-ljud efter mjuka vokaler, har utvecklats formen *by'ttjare* och på slätten söder om Malmö *by'ttjere*. När gården blev namngiven strax i början av 1800-talet fanns alltså intet uttal med *-dk*. Den genuina uttalsformen var i äldre tid *By'ttjaregåren*, senare *By'ckaregåren*. Därför synes *Böckaregården* vara den lämpligaste normalformen. *Bödkaregården* verkar arkaiserande och är svårt att uttala. Det torde också observeras, att Svenska Akademiens Ordbok föredrager formen *böckare* framför *bödkare*, då där ifrån *bödkare* hänvisas till artikeln *böckare*, helt säkert därför, att låneord, som vunnit burskap i de nordiska språken, och flitigt varit använda, anses böra skrivas med den form de i dessa språk antagit."

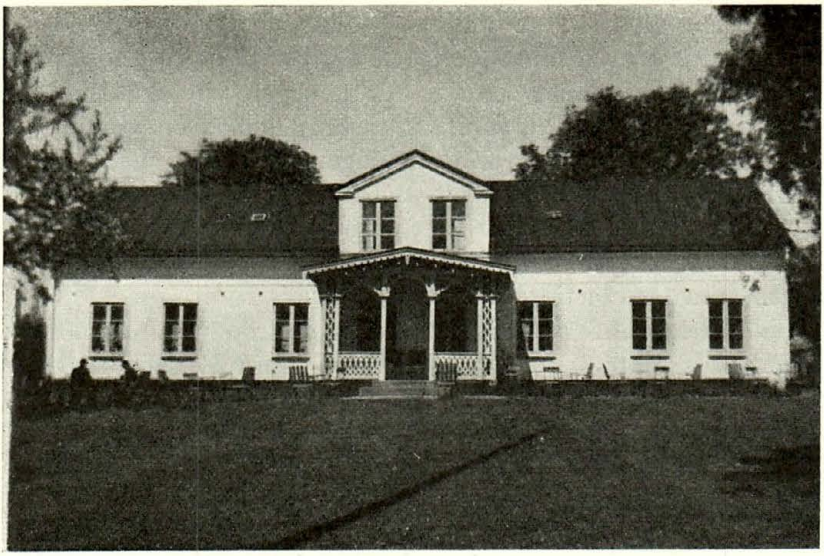

Ulricedahl. Foto författaren.

bangen och for bort under Stora Torgets lindar och hästkastanjer eller till makens tullbodar för att känna den friska, saltmättade brisen från Öresund.

Men fru Ulricas lycka blev kort. Den förgyllda väggpendylen över canapen i salongen mätte ut endast sex år. På våren 1799 insjuknade hon i en häftig feber och rycktes bort endast tjugonio år gammal. Om hennes levnadsslut står följande tecknat i S:t Petri församlings dödbok: "1799 den 17 Aprilis begrofs uti S:te Petri Kyrcka på Stora gången under grafstenen N:o 24 Tullfiscalen Svedin Karströms Fru Ulrica Cath. Karström född Dahl. Ringdes med Knuts Klockan och alla de andra".

Borta var för alltid den unga köpmanshustrun vid Stora Torget. Ödet ville emellertid, att hennes namn skulle leva kvar genom århundraden. Tullfiskalen Svedin Karström, som redan 1801 gifte om sig med köpmansdottern Johanna Wiedberg, var också en intresserad jordbrukare och inköpte vid förra seklets början egendomen Östra Skreflinge 4½ mantal i Husie. För att hedra minnet av sin första maka, som varit

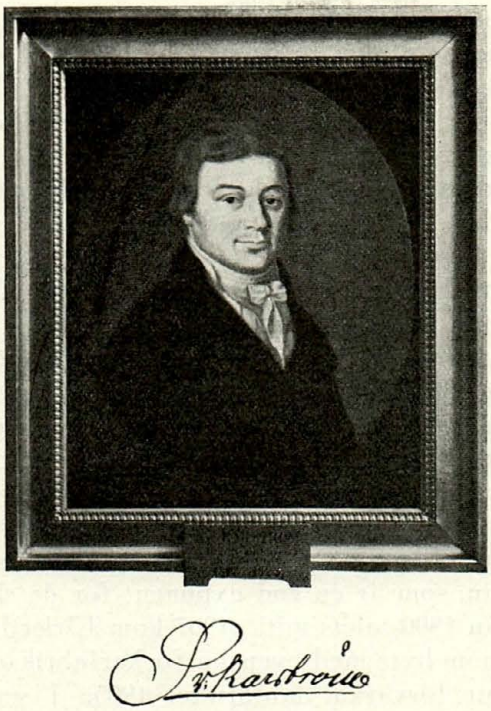

Svedin Karström. Oljemålning hos Hamnförvaltningen, Malmö.

honom mycket kär, lät han kalla den nyinköpta gården Ulricedahl, ett namn, som varit vedertaget i mantals- och husförhörslängder sedan 1806.

Ur namnhistorisk synpunkt är "Ulricedahl" ganska enastående så till vida som egendomen uppkallats efter personens såväl för- som efternamn. Annars var det vid ifrågavarande tid och något senare vanligt, att vid namngivning av egendomar sammanställa en persons antingen förnamn eller efternamn med något naturföremål såsom -lund, -berg eller -borg. I våra bygder är endast en parallell till "Ulricedahl" känd, nämligen Marieholm, ursprungligen en länsmansgård, sedermera också ett stationssamhälle, som omkring 1800 — alltså samtidigt med Ulricedahl — fick namn efter en länsmanshustru Maria Holm.

Redan omkring 1810 sålde Svedin Karström sitt Ulricedahl

och inköpte granngården Rosengård i Västra Skrävlinge, vars nydanare han blev, och där han bodde till sin död 1834. I ett idylliskt och rofyllt hörn på Västra Skrävlinge kyrkogård vilar den idoge handelsmannen och tullfiskalen Svedin Karström under en vård med det kanske vackraste av eftermälen: "Redlig, Flärdfri och Verksam, Mognade han för Himlen under det han gagnade Samhället med nyttiga Mödor".

Under förra hälften av 1800-talet ägdes Ulricedahl först av handelsmannen Sven Pikulell och sedan av den i Malmöhus län "högt uppsatte Konungens Trotjenare, Lands-Secreteraren och Riddaren af Kongl. Nordstjerne Orden, Carl Gustaf Bråkenhjelm", som det så högtidligt hette i enlighet med tidens stil. Sedan landssekreterare Bråkenhjelm 1860 avlidit, inköptes gården 1862 av lantbrukaren Per Andersson i Husie och hans hustru Elna Andersdotter från landssekreterarens sterbhus. Från denna tid stammar den nuvarande vackra boningslängan, som är en god exponent för de skånska storgårdarna från 1800-talets mitt. 1907 kom Ulricedahl i Malmö stads ägo genom byte med Svenska Sockerfabriksaktiebolaget, som i sin tur förvärvat lantbruket 1905. I senare år har Ulricedahlsgårdens mark avstyckats till koloniområdet Ulricedahls Sommarstad, och den gamla gårdsbyggnaden har inretts till restaurant.

Ännu i dag vilar det över den vita byggnaden ett stänk av gammal högreståndskultur från handelsmännens och landssekreterarens dagar. En kväll när månen strör sitt silver, och rutorna glimma, glida tankarna gärna tillbaka till svunna tider. Romantiska bilder ur det förgångna draga förbi. Näpna mamseller i luftiga, blommiga krinoliner trippa omkring i parken. Från de upplysta fönstren, där vaxljus flämta i luftdraget, silar ett svagt spinettklink. Hästtrav från en bortfarande droska förtonar i allén.

Inte långt från Ulricedahl alldeles vid foten av Hohögs backar ligger Bödkaregården, en verklig pärla i gammal

---

Färgbilden å vidstående sida föreställer Bödkaregården efter det Malmö Förskönings- och Planteringsförening övertagit den. Akvarell av Axel Kleimer 1928.

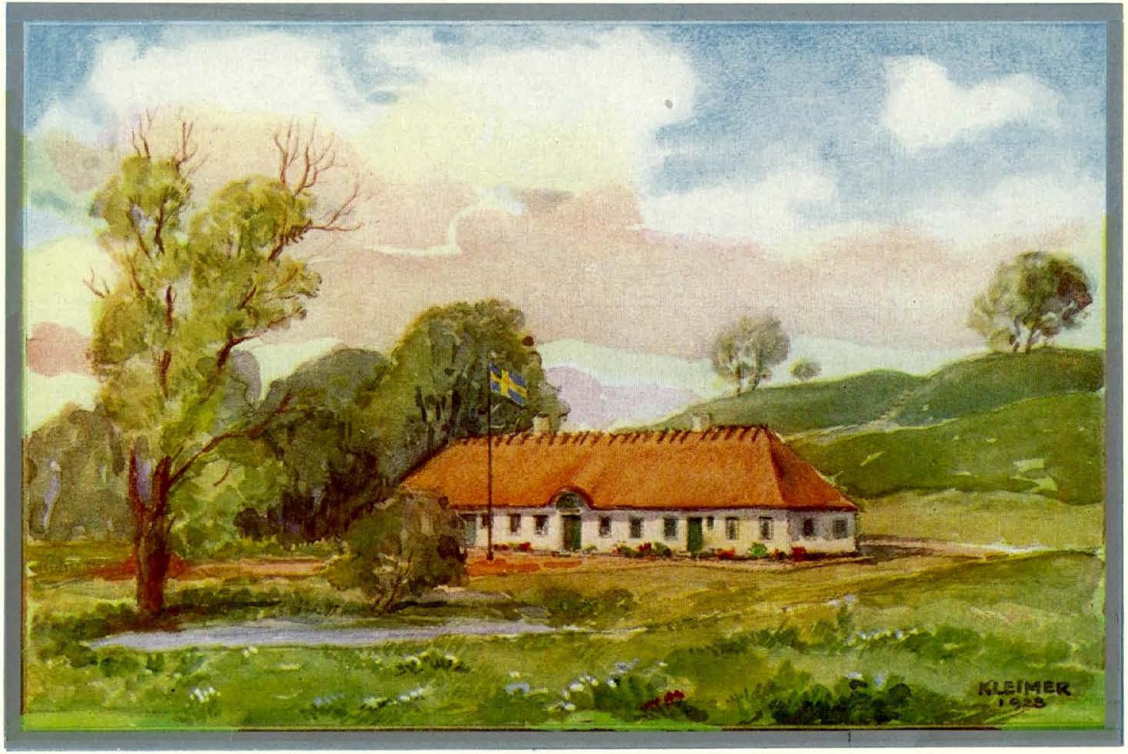
KLEIMER
1925

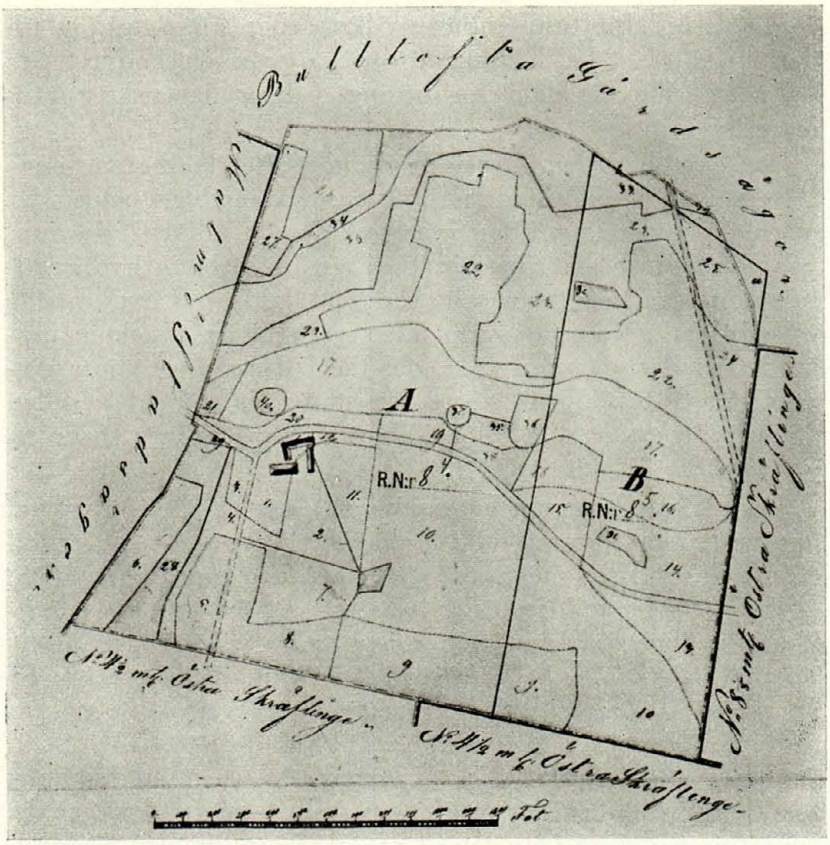

Karta över "Böckaregården", upprättad år 1857 av Georg Gustafsson. Lantmäterikontoret, Malmö.

skånsk stil med ett ovanligt vackert format halmtak neddraget över den vitkalkade stuglängan. Här bo allmogeidyllen och gammaldagsstämningen ännu kvar bland blommande stockrosor, myntha och lavendel.

Själva gårdsbyggnaden vilar på gammal grund och synes datera sig från 1700-talets mitt. I 1712 års jordebok betecknas egendomen Cronohemman Östra Skreflinge 8 och vid 1800-talets början Östra Skreflinge $8^{3}/_{8}$ mantal. Från 1822 benämnes emellertid egendomen i husförhörs- och mantalslängder Bödkaregården. Språkhistoriskt sett är bödkare ett

gammalt ord för tunnbindare, vilket leder sitt ursprung till det medeltidstyska bodiker (tillverkare av en bodik = fat, balja) och har via danskan inträngt i det sydsvenska språkområdet.

Den gamla gården i Husie bär namn efter bödkaren Jacob Ifwersson, som inflyttade på gården omkring 1804 och under några år här hade en liten verkstad, där det tillverkades tunnor, kärnor och smördrittlar. Till sin hjälp hade han gesällerna Anders Bengtsson och Andreas Dahl, som även bodde på gården. Den lilla verkstaden vid Hohögs backar upphörde emellertid redan 1817, då Jacob Ifwersson jämte Andreas Dahl flyttade till större verkstad i Malmö, och gesällen Anders Bengtsson for till Göteborg för att vidare förkovra sig i yrket.

Jacob Ifwersson som härstammade från en gammal aktad hantverkarsläkt, var född i Malmö S:t Petri 1774 och erhöll efter avlagda prov mästarbrev 1794. Gamla protokoll omtala, att han 1803 anmäldes för ämbetet för att ha haft två gesäller, vilka flera år sysselsatt sig med andra yrken så att platssökande gesällen J. P. Malmström ej kunde få arbete. Jacob Ifwersson ålades att avskeda förenämnda två gesäller och anställa gesällen J. P. Malmström. Vid sin död 1839 var Jacob Ifwersson ålderman. Om hans levnadsslut förtäljer S:t Petri församlings dödbok: "1839 den 18 Aug. begrofs å borgerliga begrafningsplatsen från Huset nr 258 Tunnbindare Mästaren och Åldermannen Jacob Ifwersson, död af Krampaktig sjukdom, som i synnerhet höll sig i bröstet och ryggen." Så har då denne Jacob Ifwersson med sitt hantverk, ehuru det blott bedrevs under få år, skänkt den gamla gården vid Hohögs backar ett namn, som lever genom århundraden.

Från 1820-talets början till ett stycke in på det nya seklet tillhörde Bödkaregården den kända possessionatsläkten Kockum på Bulltofta. Det var då en kringbyggd gård, med vita halmtäckta längor, där en omfattande fågelavel bedrevs. I en närliggande park höllos sålunda kalkoner, ankor och höns i mängd. En ständig fara för fågelbeståndet utgjorde emellertid de många rävar, som höllo till på de då granskogsbevuxna Hohögsbackarna.

I äldre tider hyste man stor respekt för Hohögsbackarna och passerade ogärna efter mörkrets inbrott Bödkaregården, där Sallerupsvägen var särskilt krokig och smal. Gamla bybor ha ofta på sitt mål i olika versioner förklarat: "Där va mien dållihed i Hohöjabackana för i tiden." Backarna troddes vara ett tillhåll för den s. k. Hohöjavären, en spökgestalt i en vädurs skepnad, som brukade slå sig i sällskap med vägfarande nattetid. Intill Hohögsbackarna huserade också Bulltofta tjur, en vidunderlig varelse i folkfantasin, med vilken man plägade skrämma odygdiga barn. "Akta dig för Bulltofta tjur", var ett vanligt talesätt, och rädslan att möta tjuren plägade sitta i även vid vuxen ålder.

1857 företogs ett ägoutbyte mellan Bödkaregården och Bulltoftagården, varvid änkefru Anna B. Kockum erhöll ägor för 1/8 mantal och godsägare Ludvig Kockum ägor för 1/4 mantal. Ägoutbytet fastställdes av Oxie härads ägodelningsrätt på hösten 1858. Från detta ägoutbyte finns bevarad en av lantmätare Georg Gustafsson upprättad karta, som visar egendomens forna utsträckning och den gamla gårdsbyggnadens planering.

Bödkaregården stod så kvar i gammalt skick till den 29 november 1922, då en förhärjande brand ödelade alla byggnader så när som boningslängan, vilken man tack vare ett energiskt släckningsarbete lyckades rädda.

Vid brandtillfället beboddes Bödkaregården av två familjer. Elden varseblevs strax före klockan 7 på kvällen av hustrun i den ena familjen, som tyckte sig märka, att gårdshunden tjöt oroväckande, och då hon såg ut, slogo lågor upp från östra gaveln på ena loglängan. Såväl brandkåren i Malmö som sprutorna i de kringliggande byarna tillkallades från granngården Ulricedahl och voro snabbt på platsen. Om eldsvådan berättar ett ögonvittne i Sydsvenska Dagbladet Snällposten för den 30 november: "Redan vid villa Hohög hade de första bilarna måst stanna på grund av den kompakta folkmassan, och härifrån skimrade mellan trädstammar och grenar det vittfamnande eldhavet i bakgrunden med de otaliga rörliga silhuetterna av brandsoldater och åskådare såsom ett feeri ur en saga. Det starka eldskenet låg

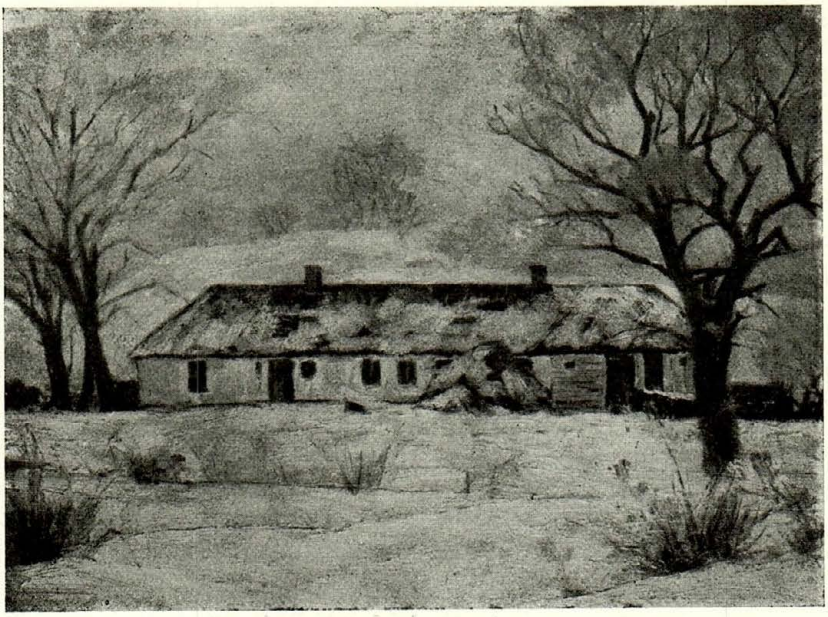

Bödkaregården. Oljemålning av Alwin Dahl 1928.

över Hohögsbackarna, där flera tusen människor såsom å en amfiteater kunde följa skådespelets utveckling, och å vilkas krön ett par nakna buskar i den magiska belysningen syntes silverglänsande såsom vore de övergjutna med rimfrost."

Den tragiska eldsvådan hade förorsakats genom vårdslöshet av några luffare, som hållit till på logen.

Efter branden följde ett vemodigt kapitel i den gamla gårdens historia. Den räddade boningslängan, som snart kom att stå öde, blev ett verkligt eldorado för landsvägsluffare. Man kunde ibland räkna ända till ett trettiotal lösdrivare, både män och kvinnor, vilka avlägsnade sig i dagbräckningen för att återvända på kvällen. Malmöpolisen hade ingen befogenhet att vidtaga några åtgärder, enär gården då låg utom stadens område.

Några år senare ingrep emellertid Malmö Förskönings- och Planteringsförening och slog vakt kring den äktskånska gården. Tack vare välvilliga donatorer kunde den förfallna byggnaden sättas i stånd, och ett trivsamt utvärdshus skapas.

Bödkaregården återuppstod som en ny fågel Fenix ur den aska, som den inte bara bildligt befunnit sig i sedan branden 1922.

Den 1 maj 1928 öppnades Bödkaregårdens värdshus för allmänheten och var hela dagen livligt besökt av gäster, som med glädje hälsade den idyll och gammaldagsstämning man här lyckats få fram. Under de gångna decennierna har den minnesrika gården ytterligare stärkt sin ställning som välkänt värdshus med gott renommé och ett omtyckt mål för många malmöbors vandringar.

Bödkaregården är med tusen osynliga trådar förankrad i det förgångna. Under takbjälkarna i stuglängans trivsamma rum strömmar en fläkt av gammal skånsk allmogekultur. Genom de små fönstren spela solstrålarna i de brokigt mönstrade tapeterna, och de nyskurade golven lysa skinande vita. Från trädgården stiger en ljum doft av rosor och lavendelblom. I varje vrå tala stilla röster ur det förflutna. Osökt ila tankarna till en dikt av Theodor Tufvesson, Österlens poetiske uttolkare, där stämningen i en gammal gård så träffande fångats i slutstroferna:

Här bodde de gamle, här gled deras liv
i tid för längesen gången,
så stilla som rågens julisus
en afton i gåravången.

Här glider livet så stilla än
ej stormen rör lågan på härden,
här är tystnad och ro för ett hjärta än
mitt i den larmande världen.

I gårdens storstuga kvarstå från förra seklets början en s. k. dalaklocka med årtalet 1821 och en gammaldags rikt ornamenterad och med bilder prydd ugn från Diö Bruk. Ugnens framsida upptager ett bibliskt motiv ur Domareboken 14:6 och visar den unge Simson sönderslitande lejonet. Överst runt bildplattan löper texten: "SIMSON SLEET LEYONET SÖNDER." De båda sidofälten framställa en medeltidsborg med S:t Göran till häst i strid med en eldsprutande drake.

Bödkaregården från Hohögs backar. Oljemålning av Hjalmar Larsson 1920.

I storstugan ryms även en ur kulturhistorisk synpunkt synnerligen värdefull oljemålning, som förevigar Bödkaregården i dess gamla skick. Tavlan, som målades 1920 — alltså två år före branden — av konstnären Hjalmar Larsson, Hohög, har sedan dess stått undangömd på hans ateljé, tills den i år äntligen uppmärksammats och till gläđje för alla vänner av gammal skånekultur införlivats med gårdens inventarier av innehavaren av restaurantrörelsen fru Anna Östergren.

Mest minnesvärt av allt från ett besök på den gamla Bödkaregården är kanske ändå till sist det tänkespråk, som en gång utskurits i en ekplatta under takfönstret ovanför mitt-dörren: "Gläd dig åt allt skönt i livet, men räds att störa andras glädje."

Mycket har förändrats under seklernas lopp. Gården har genomgått skiftande öden. Medgång och motgång ha växlat i innehavarnas liv likt sommarhimlens drivande skyar. Men den gyllne levnadsregeln över dörren i den gamla gården utgör alltfort en nyckel till lycka och harmoni i tillvaron.

NÄR MALMÖHUS VAR CENTRAL-FÄNGELSE.

Av Herved Persson.

Var bor du? Riktades den frågan till mig i mina pojkår, brukade svaret kort och gott bli: På fängelset. Och kanske jag tillade, att jag till och med var född där. Nå, så farligt som det lät förhöll det sig inte med mig. Jag hörde ej till de inspärrade. Min föga hemtrevliga adress hade jag helt enkelt fått, därför att min far råkade vara fångvaktare med bostad så att säga inom arbetsplatsen.

Hade det fallit mig in, skulle jag förstås fullt sanningsenligt också ha kunnat påstå, att jag bodde på Slottet. Det hade onekligen hörts finare. Saken var nämligen den, att det var på själva Malmöhus min far innehade sin befattning som vaktkonstapel.

Om slottets intressanta historia hade jag hört honom berätta. Och att det räknades till en av stadens mera betydande sevärdheter fick jag tidigt klart för mig. Ofta såg jag ju turister komma vandrande dit ut för att beskåda den forna fästningen. Många av dem voro utlänningar och kändes igen på långt håll tack vare den röda Baedekern de jämt buro i handen. Talade främlingarna engelska, var avsikten med deras besök ganska tydlig. De ville klart gärna vid återkomsten till sitt hemland kunna skryta med att ha sett den byggnad, där den mycket omskrivne skotten Bothwell en gång i tiden hölls fången.

För oss pojkar från platsen voro dessa turister rätt välkomna gäster. De voro i allmänhet mycket frågvisa av sig, och lyckades det oss att lämna en önskad upplysning, hände det att en slant vankades till tack.

Turisterna fingo emellertid allt nöja sig med att från vägen betrakta härligheten. Den som försökte passera bron över vallgraven blev snabbt hejdad av den krigiskt utstyrda vaktposten framför fängelseporten och tvingad till omedelbar reträtt.

Det fanns även andra, för vilka Malmöhus var ett omtyckt utflyktsmål. Fornforskare av olika slag gjorde sina gästspel och trängde med fängelsedirektörens tillstånd riktigt in på slottets knutar. Givetvis skedde det i hopp om att finna ytterligare något, som kunde öka kännedomen om den historiska byggnaden och livet inom den. Deras besök gällde stundom blott någon detalj. Sålunda reste en gång en lärd herre från Lund i ena ärendet att fotografera de två stridande ödlor, som finnas inhuggna i en av östra kanontornets sockelstenar. Om sådana vetgiriga personer togo vi pojkar icke mycken notis. Från dem var ingen dusör att vänta, ty de brukade känna till mer än vi själva och behövde således ej besvära med några frågor.

Det var år 1914, som slottet upphörde att vara straffanstalt. En värdigare uppgift hölls i beredskap åt det.

Att som äldre komma till sin barndoms nejder har sin tjusning, även om det ibland kan väcka någon besvikelse att icke finna allt vara sig likt från förr. I och kring det gamla fängelset har förvisso mycket blivit annorlunda, sedan sista fången fick utrymma sin cell. Kommer jag numera till Malmöhus, känner jag mig icke helt tillfreds med vad som åtgjorts. Att där blivit prydligare och mera välansat, måste jag naturligtvis tillstå. Men kan inte också i det ovårdade ligga något skönt och tilltalande? Vad jag närmast saknar är den lummiga och rofyllda idyll, som slottet en gång var.

Fästningen Malmöhus har med andra ord definitivt kapitulerat. Erövraren heter staden, vilken likväl i det längsta tycktes vilja respektera det urgamla förbudet att rycka vallgravarna alltför nära. På den breda, permanentade gatan, som nu skär sin raka linje genom kommendantsträdgården, bullrar den storstadsmässiga trafiken, och silhuetterna av de moderna höghusen vid Ribersborg ha liksom kommit slottets röda tegelfasad att krympa samman.

Jag tänker på den gamla landsvägen förbi slottet. På den hade jäktet icke hunnit sätta sin prägel. I en sirlig krök smög den sig längs den väldiga hagtornshäcken runt kommendantsträdgården. Så lantligt stillsam var den glesa trafiken, att den dammfyllda körbanan ständigt hotades att bli

Domkyrkoarkitekten Th. Wåhlin och författarens fader flankerande van Dürens stridande ödlor. W. håller i händerna ett av fångarnas drickakrus.

utplånad genom ogräsets flankangrepp. Fororna från och till slottsmöllan och fiskargummornas rullebörar utgjorde de vanligast förekommande fordonen. Någorlunda tyst måste det vara på vägen. Fångarna fingo nämligen ej störas av något oljud. Som sådant räknades tydligen också hornmusik, ty när frälsningsarmén om söndagarna med sin musikkår i spetsen kom tågande från staden till Mariedalsparken, där mötena brukade hållas, fingo trumpeterna vila, så länge marschen gick förbi fängelset.

Nämnvärd rörelse på landsvägen var det egentligen blott en dag på året och det var den söndag på sommaren, då häst-kapplöpningarna ägde rum ute på Limhamnsfältet. Allt vad provinsen hade att uppvisa av verkligt hästintresserat folk, och det var inte litet, mötte då upp för att övervara evene-manget. Vilken ståtlig syn var det ej, när hela kavalkaden av ekipage, det ena vackrare än det andra, rullade förbi slottet ut mot det fält, som i vardagslag tjänade som övningsplats för husarerna.

År 1873 började min far sin långa fångvårdsmannabana. Ungefär vid den tiden fick fängelset det utseende och bevakningskåren den organisation, som sedan i stort sett skulle bestå några decennier framåt. Västra och östra längorna kring borggården, vilka ödelagts vid den mordbrand en fånge anlade år 1870, hade då återuppbyggts. Vidare hade garnisonen, som skött ytterbevakningen fram till år 1871, upphört att taga någon som helst befattning med fångvård.

Mina hågkomster från Malmöhus datera sig till tiden omkring sekelskiftet. Ett par tre årtionden torde icke ha hunnit ändra bilden av fängelset nämnvärt, särskilt om man tänker på att utvecklingen ej skedde med så snabba steg på den tiden.

Statens kaka är liten men säker, brukade det förr tröstande heta på tal om statstjänarnas löner. Beträffande de i fångvården anställda var åtminstone det förstnämnda sant. I början av 1870-talet utgjorde en vaktkonstapels lön 400 kronor. Det behöver kanske särskilt påpekas, att beloppet inte utgick per månad utan per år. Även om hänsyn tages till dåtida penningvärde, måste man nog säga att det var i minsta laget. Som väl var slapp han utlägg för hyra. Bostaden kallades helt gentilt för att vara fri.

Med litet ironi skulle man kunna påstå att arbetstiden gick i stil med lönen. Den var alltså rikligt tilltagen. En vaktkonstapel var hart när lika bunden vid fängelset som en fånge. Tjänsten på poststället började klockan fem på morgnarna och varade jämnt ett dygn. Det förekom visserligen fridagar, men de gjorde knappast skäl för benämningen. Under dessa var nämligen en vaktkonstapel ålagd att företrädesvis vistas i hemmet eller dess närhet, så att han var lätt anträffbar, i händelse hans hjälp skulle påfordras inom fängelset.

För att omöjliggöra att en tjänstgörande vakt slumrade till under nattens timmar funnos här och var inom anstalten kontrollur uppsatta, vilka skulle dragas var halvtimme.

Bevakningskåren var så gott som helt militärt organiserad. Det var tydligen ett arv från garnisonstiden men passade utmärkt bra till rådande tidsanda. Titlar, uniformer och

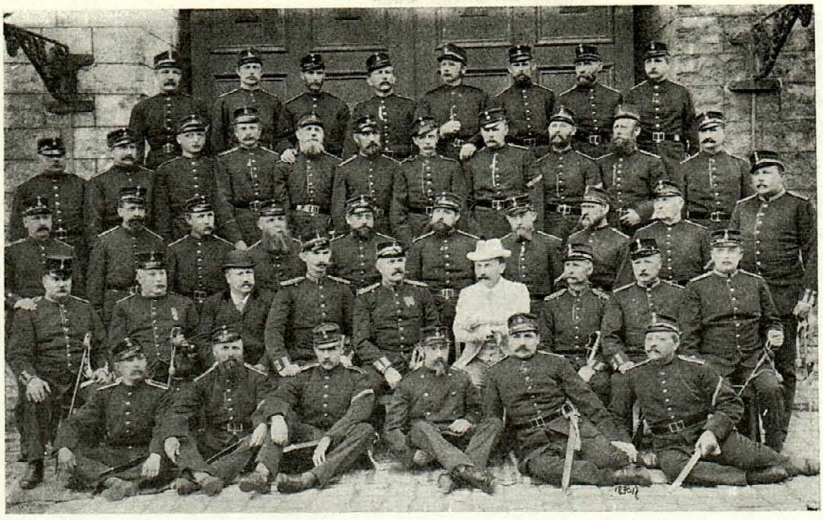

Huvudstyrkan av bevakningskåren omkring sekelskiftet. Den vitklädde mannen är kamreren, doktor Dahlin. T. v. om honom fängelsedirektören, major A. von Mentzer och löjtnant von Porat. T. h. fanjunkaren Holmer.

beväpning skvallrade om att armén stått som förebild. I konsekvens härmed skedde personalrekryteringen huvudsakligen från regementena. Fängelsedirektören hade majors grad, varpå rangskalan fortsatte nedåt med löjtnant, fanjunkare, sergeant och konstapel. Knektmässigt bemötte över- och underordnade varandra. Trädde exempelvis majoren in i vaktrummet, hälsade de där närvarande honom genom att ställa sig i stram givakt. Uppenbarade han sig i någon av verkstäderna, medan arbetet pågick, kommenderade vakten fångarna i givakt, varvid dessa blottade sina huvuden. Respekten för överheten hölls vid liv.

I tjänsten var vaktkonstapeln beväpnad med huggare, gevär och revolver. Under patrullering utomhus bars huggaren dragen och på så sätt att den vilade mot högra axeln. Skjutvapnen voro laddade med skarpa skott, varför det utan tvivel fanns tillräckliga resurser att framgångsrikt avslå ett angrepp från fångarnas sida, om så skulle behövas. Till fängelsets arsenal hörde dessutom en artilleripjäs. Det var

en gammal kanon, som hade sin plats på vallens krön. Kanske hade inget skarpt skott avlossats med den sedan Karl den tolftes dagar. I så fall berodde det ej på ammunitionsbrist. En mängd runda järnkulor, som en gång varit avsedda att stoppas in i eldröret, låg till allmänt påseende uppstaplade i prydliga pyramider på ringmuren. Mer än ett museiföremål hade kanonen själv heller inte blivit. Men alldeles onyttig för fängelset hade den ej alltid legat på vallen. Det fanns en tid, då med den sköts lösa skott för att alarmera stadsbefolkningen, när fånge rymt eller eld utbrutit. Ett skott avlossades vid rymning, två vid eldsvåda i staden och fyra vid eldsvåda inom fängelset. Fyra skålpund krut åtgingo till varje laddning.

För att hålla bevakningskåren i ett skick, som gjorde heder åt uniformen, exercerades karlarna vissa dagar i veckan, vanligtvis under ledning av fanjunkaren. I övningarna ingick bland annat målskjutning.

En högtidlig sida av militärlivet brukar ju paraden vara. Dylik saknades heller icke vid fängelset. En och annan gång hände det att någon högt uppsatt myndighetsperson kom på inspektion, och naturligtvis skulle denne tagas emot på så värdigt sätt som möjligt. Vid dessa tillfällen ställdes bevakningskåren upp på led framför klocktornet. Klädedräkten var då anpassad efter stundens betydelse. I mössorna blänkte vapenplåten av mässing, och den vita pompomen bröt bjärt av mot den nyborstade mörkblå uniformen.

En paradtillställning föregicks alltid av en samvetsgrann persedelvård i hemmen. Att hjälpa till med den kunde roa en yngling, så länge han fick syssla med vapnen, men så snart turen kom till uniformens många mässingsknappar och till stövlarna, brukade intresset hastigt slappna.

Fångarnas tillvaro påverkades givetvis av förhållandena inom bevakningskåren. Den strängaste disciplin upprätthölls bland dem. Olydnad och andra förseelser, som de gjorde sig skyldiga till, bestraffades obönhörligen och det ibland mycket hårt. Fångarna levde under en isolering och ett tvång, som varit otänkbara i ett nutida svenskt fängelse. Om de stackarna kunde med verkligt skäl sägas att de hade mist sin

frihet. Dock tror jag ej man bör svartmåla alltför mycket. Med hänsyn tagen till de förhållanden, som i övrigt rådde i samhället på den tiden, var nog fångarnas behandling relativt god. Nöd ledo de ej, och medvetna oförrätter mot dem voro säkert ytterst sällsynta.

Major von Mentzer, som var fängelsets direktör, var visserligen en sträng och fordrande chef men hade ord om sig att vara rättrådig. Han var en officerstyp av den gamla karska sorten. Medveten om sin makt och betydelse såg han till att lagar och förordningar efterlevdes. En liten egenhet hos honom var, att han av princip aldrig begav sin innanför fängelsets murar utan att ha uniformen på sig. Hellre kostade han på sig besväret med omklädsel, än han visade sig för fångarna civilklädd. Fruktad var han såväl av underlydande som av fångarna. Skräck hyste nästan vi pojkar för honom. Varför vet jag ej så noga, ty det var ytterst sällan att vi hade något otalt med honom. Vi bävade vid blotta åsynen av honom. Han kom oss på något vis att känna oss som brottslingar. Och ofta var det väl så att vi hade något sjukt på samvetet. Ty vilka friska pojkar har inte hittat på något okynne. Fast på vår tid hade vi ju ej psykologiens samtycke till pojkstrecken. Hur vi uppfattades på sina håll, därom vittnade namnet slottsligan, som enligt vår mening oförstående och elaka människor kommit på idén att kalla vårt gäng. Så småningom betraktade vi det emellertid som en hedersbenämning.

Om fångarnas liv och leverne fick jag genom det nära grannskapet en rätt ingående kännedom, och hur fängelset såg ut inuti var heller inte obekant för mig. Så gott som dagligen gick jag ditin med matsäck till far. Litet extra förplägnad behövde han sannerligen, ty det kunde vara långt mellan måltidsrasterna. Någon enstaka gång hände det att han tog mig med på en rundvandring inne i cellbyggnaderna, och jag måste tillstå att det var rätt beklämmande att se fångarna i sin verkliga omgivning. Jag förskräcktes vid tanken på att behöva leva under deras villkor. Ett särskilt ruskigt intryck på mig gjorde de järnkedjor med handklovar, som hängde fastsatta vid väggarna i östra kanontornets källarvåning. De vittnade om vilken omild behandling vildsinta brottslingar fingo.

Till fängelsets sjukhus fick jag någon gång vända mig i egenskap av patient. Det skedde dock aldrig i annat syfte än att bli omplåstrad för någon sårskada, som jag ådragit mig. Därför fick jag av inrättningens medikamentförråd ej stifta bekantskap med mer än sublimatflaskan och gasbindan. Men jag förstod att sjukhuset ägde flera hjälpmedel än så. Det gjorde nämligen ett välordnat och renligt intryck, och vad sjukvårdarna bland fångarna beträffar så bemöttes jag ytterst vänligt av dem. Det var klart roligt för dem att träffa en människa utifrån även om det blott råkade vara en yngling.

I nära beröring kom jag med de fångar, som uttagits till handräckning. Med dem kunde man rent av trots förbudet få tillfälle att samtala. De skötte renhållningen, utförde reparationer i vaktpersonalens bostäder, hämtade hem ved åt vaktpersonalen från upplaget bakom kommendantsträdgården, underhöllo fängelsets kallbadhus o. s. v. De där sysslorna måtte ha betytt en ljuvlig omväxling i dessa fångars dagliga liv.

Förakt för fångarna eller översitteri mot dem spårade jag nästan aldrig hos deras övervakare lika litet som överdriven vänlighet. Förhållandet mellan de båda parterna skulle kunna kännetecknas som reglementsenlig kylig korrekthet. För min del tyckte jag att fångarna voro som folk i allmänhet. Där fanns goda och onda bland dem precis som bland människorna utanför fängelsemurarna.

Fängelset var som ett hotell. Folk kom och for. Somliga gäster återvände och det till och med upprepade gånger. Fråga var om inte en och annan rent av lärde sig trivas på stället.

Varje torsdagskväll kom den skramlande fångkärran med människor, som skulle börja avtjäna sitt fängelsestraff. Vagnen var heltäckt och drogs av två ystra hästar. I väldig fart svängde den upp framför porten, där medlemmar av slottsligan brukade bilda en nyfiken mottagningskommitté. Från vagnens bakdörr kom först den galonprydde gevaldigern och sedan de övriga passagerarna, av vilka de opålitligaste gingo kedjade vid varandra. När porten slöts efter dem hade de åkt in på Väster, som det populärt hette.

Snarast möjligt efter ankomsten fingo de nyanlända genomgå den sedvanliga omstöpningsproceduren, för att de skulle komma att likna dem, som redan råkat i fördömelsen. De klipptes och rakades, kläddes i fångdräkt och installerades i sin cell. Deras personlighet var därmed utplånad och de hade blivit nummer bland många andra.

Något av det första nykomlingen fick förströ sig med var att lära sig platsens stränga ordningsregler, vilka sutto uppspikade på cellväggen. Efter genomläsandet av de många paragraferna borde han ha fått klart för sig, att han i fortsättningen skulle bli en person med utomordentligt regelbundna vanor, så framt han icke råkade vara det redan förut. Något nattsöl skulle det aldrig bli tal om. Redan halv åtta på kvällen var det liggdags, och nog krävdes det att gå tidigt till sängs, eftersom uppstigningen skedde fem på morgonen.

Under första dagarna av sin fängelsevistelse fick fången mottaga besök av anstaltens pastor, vars ärende närmast gällde att utröna den straffades levnadsförhållanden och själstillstånd. Att trösta ingick väl också i hans tjänsteåliggande och det var säkert nödvändigt mången gång. Alla orkade ju inte lika lätt bära förlusten av sin frihet. Om någon anfäktades i oroande grad, kunde han bli förflyttad till en cell, där det i stället för den gallerförsedda gluggen uppe vid taket fanns ett fönster av mera normalt slag. Åtgärden brukade ha en lugnande inverkan.

Trilska, överfall och ansatser till myteri voro inga okända företeelser från fångarnas sida. Därför kunde det ha sina risker att övervaka dem. Man får dock gå tillbaka ända till 1837 för att påträffa ett fall, då utslag av fångarnas dåliga lynne fått ett dödsoffer till följd. Det var då fängelsets föreståndare Hans Canon blev ihjälslagen på borggården. Men det inträffade obehagliga händelser även utan dödlig utgång. Den sergeant, som fångarna så när kastat ut genom fönstret i översta våningen, glömde säkert aldrig de hemska minuter han fick uppleva. Den gången hängde hans liv bokstavligen på ett hår.

De stunder, som fångarna fingo ägna åt kristlig begrun-

dan, ansågos vara väl motiverade. Dagligen morgon och kväll hölls korum, varvid en bön lästes. Gudstjänst förrättades varje helgdag klockan 10 på förmiddagen och ägde rum i fängelsekyrkan, som var inredd i den numera återställda riddarsalen. Enrumsfångarna intogo därvid först sina platser. De fingo sitta i särskilda bås, från vilka de kunde se prästen men icke varandra, ty de voro förbjudna att kommunicera. Sist placerade sig gemensamhetsfångarna i sina bänkrader.

Liksom i andra kyrkor gjorde man även här gudstjänsterna festligare vid de stora högtiderna. Särskilt var detta fallet vid julottan. Aldrig har jag sett slottsfasaden skönare, än när levande ljus lyste i kyrkfönstren en vintrig juldagsmorgon.

Utan tvivel ägde många av de inspärrade ett djupt kristligt sinne, vilket de ofta nog förvärvat just under fängelsevistelsen. I sin ensamhet hade de ju rika tillfällen att tänka över den olyckliga belägenhet, som deras syndfullhet försatt dem i, och då var det inte så underligt att de sökte sig till psalmboken och nya testamentet, vilka ständigt funnos till hands i varje cell.

Läsning av profan art stod förstås också fångarna till buds. På begäran kunde de erhålla böcker från fängelsets bibliotek, och att där fanns en hel del värdefull litteratur, vet jag av egen erfarenhet. Ehuru utomstående fick jag lov att räkna mig bland låntagarna.

Så långt hade uppfostringstanken verkligen nått, att fängelset höll sig med egen skola. Alla fångar under 35 år voro skyldiga att deltaga i undervisningen, för vilken särskilt anställd föreståndare svarade. Fångvårdskamrer Dahlin, vars dagliga arbete annars bestod i att sköta straffanstaltens räkenskaper, intog gärna lärarens plats, när tillfälle gavs. Han hade ovanligt goda förutsättningar att bekläda den posten, emedan han var filosofie doktor med matematik som specialitet. Något fel vid uträkningen av befattningshavarnas löner och fångarnas kaloribehov behövde minsann ej förekomma med honom som ansvarig.

Raster i vanlig bemärkelse existerade icke vid den säregna skolan. Under en halv timme av sin noggrant indelade dag

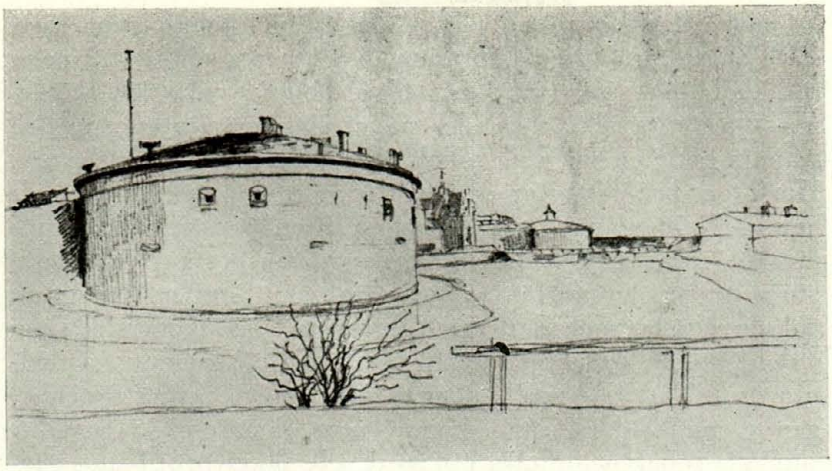

Malmöhus på mitten av 1800-talet. Teckning av Johan Daniel Herholdt. (Konstakad. Köpenhamn.)

fingo emellertid fångarna över lag motionera utomhus. Enrumsfångarna hade för detta ändamål små inhägnade gårdar att spatsera i, medan gemensamhetsfångarnas vistelse under bar himmel förflöt under marsch i gåsrad runt borggården.

Hundraprocentig var ingalunda fångarnas isolering. De hade möjlighet att inbördes meddela sig med varandra genom knackningar i väggarna, och den utnyttjades flitigt. Förutsättningen att förstå varandra var klart att man kände betydelsen av de olika tecknen. Naturligtvis var telegraferingen olovlig, men den var mycket svår att stävja, emedan ljudet icke så lätt lät sig lokaliseras.

Med direktörens medgivande och i närvaro av någon av bevakningspersonalen fick fånge taga emot besök av utomstående. Minst fyra veckor måste dock förflyta mellan varje sammanträffande. Till anförvanter fick han dessutom en gång var tredje månad skriva brev, som före avsändandet genomlästes och censurerades av bevakningsbefälhavaren.

Varje fånge var underkastad arbetstvång. Enrumsfångarna sysselsattes i sina celler och gemensamhetsfångarna i särskilda verkstäder. Den dagliga arbetstiden utgjorde elva

timmar, och arbetspremier utbetalades med belopp, som fastställdes av direktören. För sina intjänta pengar fick fången tillhandla sig vissa proviantartiklar, bland vilka till köparnas stora sorg icke räknades något slag av njutningsmedel. Annars hade en sak som tobak varit en högst åtråvärd vara. Hur stort begäret efter den var, kunde man iakttaga på de handräckningsfångar, som arbetade utanför fängelset. Upptäckte deras ivrigt spejande blickar någon bortkastad cigarrstump, blev det en tävlan om vem som först och utan att vakten observerade det kunde lägga beslag på fyndet, som sedan snabbt försvann i den lycklige vinnarens gap. Anledningen till att frigivna fångar så ofta smögo ikring fängelset skulle man säkert gissa kunna vara den, att de försökte smuggla tobak och andra eftertraktade saker in till sina vänner bakom lås och bom. Måhända tänkte de på egna genomlidna kval.

Åtskilliga fångar sysselsattes på fabriken på bastionen Carolus. Över vallgraven i närheten av östra tornet ledde en övertäckt gångbro, på vilken de marscherade från och till arbetet. Vid dessa tillfällen avspärrades landsvägen. Ingen utomstående fick komma i kontakt med fångarna.

Mellan fabriken och fängelset körde under flera år en hästskjuts för transport av arbetsmaterial. Hästen blev genom de ideliga turerna så van vid vägen att kusk till sist blev överflödig. Djuret klarade körningen på egen hand och gav sig stundom tid att stanna ett slag för att beta vid vägkanten. Lustigt var att se, när förbipasserande människor i tron att de mötte en skenande häst försökte hejda den. Ingripandet behagade emellertid ej den kloka dragaren. Den bet och slog ifrån sig, tills den lyckats göra klart för fridstörarna att den ville och kunde sköta sig själv.

Fångarna voro ju ständigt ytterst noga bevakade. I varje celldörr fanns ett synglas, genom vilket vakten ständigt kunde iakttaga, vad som förehades innanför. Och överallt där fångar arbetade följdes de av spanande blickar.

Likväl skedde rymningar, om ock icke särskilt ofta. Mestadels stannade det vid misslyckade försök. Meddelandet om en rymning satte alltid genast fart i slottsligan. Vem ville för-

summa det spännande nöjet att deltaga i jakten på en förrymd fånge.

För rymningsförsök och andra brott, som ej voro belagda med straff enligt allmän lag, tilldelades de skyldiga extra judiciell bestraffning. En vanlig form därav var mörk arrest med eller utan hårt nattläger. Det omänskliga straffet vatten och bröd hade visserligen avskaffats, men man saknade därför ej verkligt kännbara medel. Gällde det svårare försyndelser utdömdes prygel. Spöslitning fick dock ej verkställas, förrän offret undersökts av fängelseläkaren och förklarats kunna tåla behandlingen. Det var en vanlig iakttagelse, att ju grymmare brottslingen var desto sämre tycktes han uthärda agan.

En sommardag år 1900 anlände en sällsynt gäst till fängelset. Det var skarprättare Dahlman, som infunnit sig på tjänstens vägnar. Han var en äldre man med vitt helskägg, och ingen som inte kände honom skulle kunna se på honom, att han var en representant för ett så makabert yrke.

Alla vid fängelset visste, vad hans närvaro betydde, och tanken på det som förestod liksom fördystrade stämningen. De äldre talade ogärna högt om innebörden av hans besök, ty de ville icke onödigtvis väcka barnens nyfikenhet. Men det var fåfäng försiktighet. Åtminstone var slottsligan väl informerad.

Klockan fem påföljande morgon hände det. Med skarprättarens hjälp förpassades då en dödsdömd, som gått under namnet Löderupsmördaren, ur livet. Själva exekutionen verkställdes ej på Malmöhus utan på det sedermera nedrivna cellfängelset, som låg strax man kommit över Slottsbron.

Medlemmarna i slottsligan glömde snart bort den tragiska händelsen. Överhuvudtaget intresserade de sig litet för fångvård och livet inom fängelset. Fast jag måste medgiva, att man av denna min skildring lätt skulle frestas tro på motsatsen. Men vi pojkar hade verkligen viktigare saker att ägna oss åt.

En mera idealisk plats för barn att växa upp på än det dåtida Malmöhus torde vara nog så svårt att uppleta i en stad. Parker, fruktträdgårdar, ängar, kanal och sjöstrand

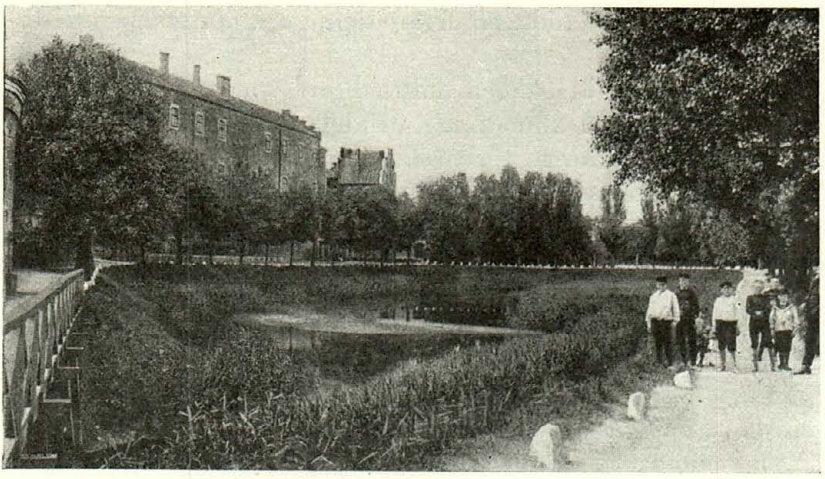

En svunnen idyll. Malmöhus vid tiden omkring sekelskiftet. T. h. några ynglingar ur slottsligan.

stodo till vårt förfogande, och där kunde vi härja så gott som ostört. Vid Malmöhus skilde endast en tegelmur de båda ytterligheterna tvång och frihet. Vissa saker voro förstås förbjudna eller kanske jag skulle säga krävde en del försiktighet vid utförandet. Dit räknades bland annat att använda vallarna som kälkbacke och att snatta frukt i kommendantsträdgården, av vilken fängelsets direktör och kamrer förvaltade var sin hälft.

Kanalen var ett synnerligen kärt tillhåll för oss. Där rodde vi ikring i våra ranka kanoter, som vi själva byggt. Att bada i det ej alltid så rena kanalvattnet var förbjudet och just därför mycket lockande. Genom att arrangera ett litet haveri undgingo vi efterräkningar. Vi levde i segelfartygens dagar, och skepp lågo ständigt förtöjda vid kajen. Att klättra i skutornas riggar var därför ett lätt åtkomligt nöje, och det var sannerligen ej att undra på att en och annan efter den obligatoriska skolgången svek ligan för att pröva sjömanslivet. Till yrkesvalet hade väl också ett flitigt läsande av Marryats böcker bidragit.

Kanalen var åtminstone då ganska fiskrik. Ål, abborre, mört och löja nappade begärligt, då vi lade ut våra långrevar

och metspön. Vi lärde oss känna de bästa fångstplatserna och den del av kanalen, som ligger utanför garverimuseet, döptes icke utan orsak till Ålakroken.

Ville vi ha en smula omväxling under fisket, sökte vi oss kanske till den närbelägna repslagarebanan. Den låg på ängen framför slottets norra länga. Vetskapen om att vi måste göra nytta där avskräckte oss icke. Vi fingo skiftas om att veva det stora hjulet, medan repslagarna under sin kräftgång med flinka händer formade hampan till tunna snodder. I pauserna bedrevo vi jakt. Bytet kunde ej precis räknas till högviltet. Det utgjordes av råttor, av vilka jag varken förr eller senare sett större och otäckare exemplar.

Repslagarnas skjul var en samlingsplats för en del tvivelaktiga individer. Som sådana räknade vi naturligtvis icke oss själva. Dit kommo frigivna fångar i hopp om att bli bjudna på brännvin, sedan de försökt väcka medlidande genom att berätta om sina upplevelser inne på fängelset. Och luffare stannade till vid repslagarebanan för att prata sig till ett nattlogi i skjulet. Dessa nomader samlade alltid en skara lyssnare kring sig, ty de hade så mycket nytt att berätta från sitt kringflackande liv. De voro den tidens både T. T. och radio.

Vi läste icke blott Marryat utan också Cooper och andra indianboksförfattare. Indianer och vita blev därför förståeligt nog en av våra mest omtyckta lekar. Terrängen i omgivningen ägde stora möjligheter att göra den leken verklighetstrogen. Det gick inte alltid så milt tillväga, och nog hände det mer än en gång att vi efter slutad lek glömde bort någon krigsfånge, som blivit ordentligt bunden vid ett träd någonstans och kanske fick vänta länge på befrielse. Hemlighetsfulla rådslag höllos i den underjordiska gång, som ledde in i slänten vid vallgraven mittför östra vallen. Inuti voro tak och väggar klädda med stora gråstenar, och mörkt och fuktigt var där. Hur långt gången sträckte sig, kunde vi ej utröna, eftersom den ett stycke in avsmalnade så pass att ingen förmådde tränga fram vidare. Ljuset från våra medförda lyktor åstadkom en vildmarksstämning, som så väl passade till våra förehavanden.

Åren ha gått. Den lilla värld, där Malmöhus bildade den

dominerande medelpunkten, är för alltid borta. Sedd i tidsperspektiv ter den sig så lycklig och idyllisk. Men den ägde klart även sina mörka sidor. De trängas dock undan av de ljusa, allt efter som tiden går.

Malmöhus som fängelse hör historien till. Nya vindar blåsa inom fångvården, och större krav ställas på ett fängelse än vad det gamla slottet skulle kunna erbjuda. Mindre har tvånget blivit för människorna innanför fängelsemurarna. Kan månne detsamma sägas om dem, som leva utanför?

DE HÖJE KLEDEBODER

Av Einar Bager.

Korsvirkesbyggandet i Malmö kan man i obruten linje följa från medeltidens slut till 1800-talets mitt. Denna långa period är alltjämt inom räckhåll för oss, i någon mån leva vi fortfarande i densamma. Helt annorlunda förhåller det sig med byggandet av stenhus, som utgör ett så betydelsefullt inslag i det medeltida Malmö. I stort sett upphör denna bebyggelsetyp vid 1500-talets mitt för att återupptagas först ett par århundraden senare och då under helt förändrade förutsättningar. De få rester av den äldre stenhusbebyggelsen, som alltjämt finnas kvar, bestå så gott som uteslutande av byggnader, som redan när de uppfördes, genom sin storlek och rika utsmyckning skilde sig från mängden. De utgjorde redan då i viss mån undantag.

De små och medelstora stenbyggnaderna äro däremot sedan länge försvunna. Seklernas mur skiljer dem från oss. För att lära känna dem äro vi så gott som helt hänvisade till, vad urkunderna ha att förmäla och dessa äro förvisso icke talträngda.

Redan orienteringen bjuder på stora, ofta oöverstigliga svårigheter. I en tid, då alla i staden kände varandra, har man ofta nöjt sig med att bestämma en gårds läge blott genom att uppge grannarnas namn, ett tillvägagångssätt, som på sin tid synes ha varit fullt tillräckligt, men som vi nu äro föga betjänta av.

Någon gång underlättas dock forskningsarbetet av, att byggnader erhållit särpräglade benämningar. När "de lybske boder", "rostockergaarden" eller "grydeboderne" gång på gång omnämnas under skilda tider och i olika sammanhang, få vi småningom rätt stora möjligheter att bilda oss en föreställning om deras läge och stundom även om deras karaktär.

Denna redogörelse kommer att omfatta, vad urkunderna

ha att berätta om "de höje kledeboder" senare kallade "de höje kramboder", denna byggnadssvit, vars blotta benämning sätter fantasien i gång. Nils Gösta Sandblad har nyligen i "Skånsk stadsplanekonst och stadsarkitektur intill 1658" ingående behandlat dessa bodar, men hans redovisning har på grund av ofullständig kännedom om befintligt material enligt min åsikt icke lämnat en fullt riktig bild av dessa byggnader. I sitt förord framhåller emellertid Sandblad, att huvudvikten i hans framställning lagts vid typexempel och att fullständig utredning beträffande varje byggnadsmonument icke eftersträvats, utan förbehållits stadsmonografierna. De nya forskningsresultat rörande "de höje kledeboder", för vilka jag här kommer att redogöra, framläggas som ett sådant försök att tränga till botten med ett enstaka byggnadsproblem.

Inledningsvis nämner jag, att dessa bodar lågo vid Adelgatan på nuvarande Hotell Tunnelns tomt — gammalt nr 353 i kv. 43 Svanen — och att till dem hörde de alltjämt befintliga källrarna.

Till utgångsläge för denna undersökning väljer jag tiden 1542—43, de år från vilka de fullständigaste uppgifterna finnas beträffande "gårdar" och "bodar" på denna tomt. För samtliga dessa egendomar erlades jordskyld eller ränta till någon kyrklig institution, vilken i förteckningen nedan nämnes först. Uppräkningen sker från öster till väster.

Nr 1. Altaregods: Vor Frue Rosarij altergods, 1543. Rente udi den gord som Anne Jacob Michilsens[1] selff udi boer -2½ mark 5 sk[2] (= 1 lödig mark). I överenskommelsen 1522 21/7 mellan magistraten i Malmö och Lunds domkapitel m. fl. kyrkliga myndigheter angående jordagods i Malmö heter det beträffande detta altaregods: een deel vti thend gord som i boer Jacob Nickelszenn som er een löde marcks rentte.[3] 1577 är formuleringen: Anne Jacob Michils sthenhus.[2]

Nr 2. Altaregods: S:te Anne Callentes iordegotz, 1543. En gord udi de Höije kramboder, westen nest Jacob Michelss

[1] Redan få år efter Jacob Nickelsens död förvanskas hans namn till Mickelsen, ett misstag som konsekvent genomförts fram till våra dagar.
[2] MSA Altaregodsens räkenskaper.
[3] LLA Lunds domkapitels arkiv: B II:2 nr 1.

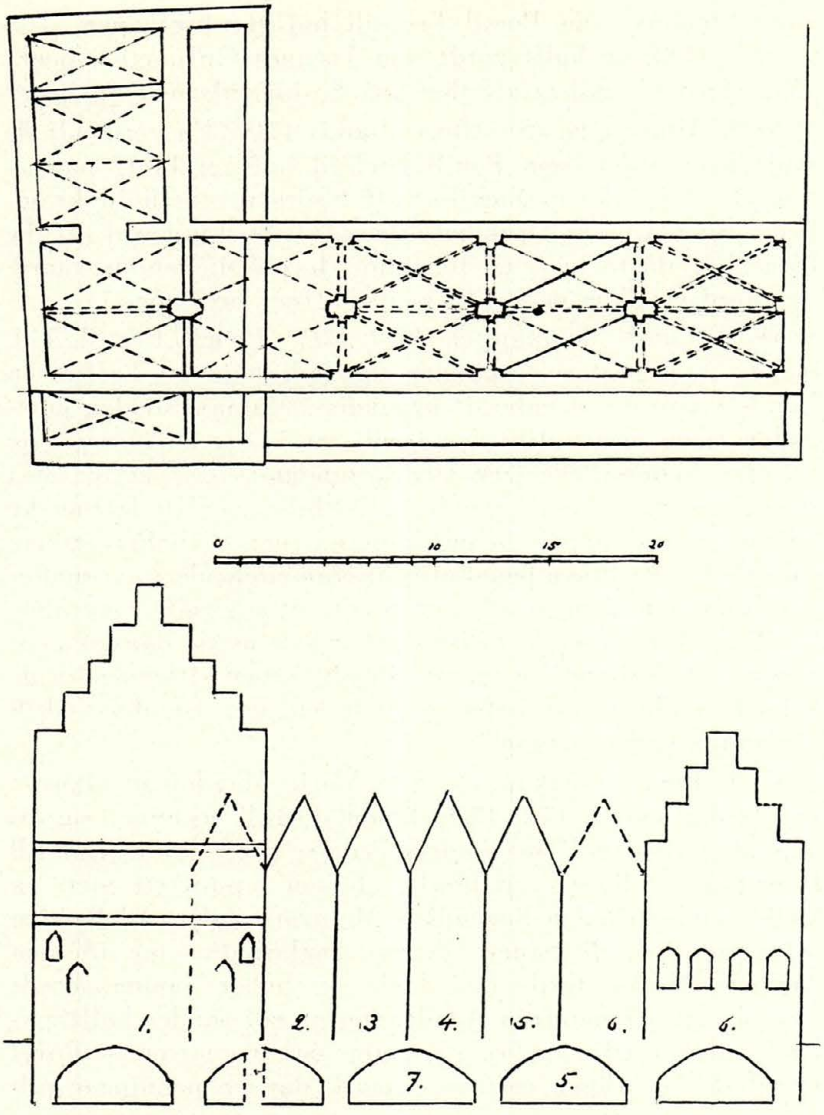

Rekonstruktion av bodar och gårdar på tomten nr 353.

1. Vor Frue Rosarii altare: Jacob Nickilsens stenhus
2. S:t Anne Callende: gård
3. S:t Hans altare: gård
4. Lunds domkapitel: stenbod
5. S:t Marie Magdalene altare i Lunds domkyrka: stenbod med källare
6. Altaregods: Anders Harckes gård
7. Lunds domkapitel: källare

store Stenhus, som Pouill Fechtill haffuer breff paa — 8 mark.[2] 1522: en halff gordt som Trwindt Gulsmeth i boer.[3] 1532: Jacop Nickilssz aff thet hus Truidt gulsmedt uti boer.[4]

Nr 3. Altaregods: (S:t Hans altare[5]) 1543. En gord udj de höije kramboder, som Pouill Fechtill haffuer breff paa — 8 mark.[2] 1532: Jacop Nickilssz aff 1 gord uti the höije kramboder, som Albrekt Drumhoff iboer.[4] 1549: En gaard uti the höige kramboder, westen for Anne Jacob Michelsöns gaard, en gaard emellom oc Poill Fectill haffuer breff paa.[2]

Nr 4. Lunds domkapitel, 1542 17/3. Pouell Fegtill, kgl. maj:ts myntmästare, erkänner sig "udj leije att haffue en Lunde Capittelz steenboedt liggendis i Malmöö sönden adelgaden östen nest vptill then boedt (nr 5) ieg haffuer i leije aff Her Anders Pederszen vicario lundensis, oc waesten nest then gaard (nr 3) som Anne Jacob Nickilszens effterleffuerske haffde oc jeg nu aff henne köpt haffuer oc holler samme capitels boed vdj syn lengd aff nor fran adelgaden oc i sönder halffaemtende alen oc vdj syn bredt till adelgaden sex alne. — Povel Fectil skulle årligen erlägga 6 mark danske penningar och förband sig vidare till att "strax affbryde for:de gamell stenboedt oc wpmwre lade ett nytt stenhus vdtill adelgaden vnder stentag".[6]

Nr 5. Lunds domkapitel: S:te Marie Magdalene altere i Lunde domkyrka, 1542 17/3. Pouell Fegtill erkänner sig "ij leije att haffue aff Her Anders Pederss prest oc vicario" till förenämnda altare "een boedtt af sten wpmwrett mett en kieller vnder naeden liggendis i Malmöö sönden Adellgaden östen nest wptill Sanctj Peders kyrkegodtz, (nr 6) som Andhers Harke fordwm i bode oc holler samme boedt i syn lengd aff nor fran Adellgaden oc vdj sönder halffiemtende alen oc vdj syn bredt sex alne oc ett quarter. — Povel Fectil skulle årligen erlägga 6 mark danske penningar och

[4] MSA Kyrkans räkenskaper.
[5] Altarebeteckningen förekommer först 1549.
[6] LLA Lunds domkapitels arkiv: B II: 9 nr 8. Bestämmelsen angående nybyggnad ingår i överenskommelsen mellan Malmö stad och Lunds domkapitel 1541 rörande kyrkliga gods. Denna bestämmelse återfinnes alltid i lejebreven efter denna tid i stereotyp utformning, men har någon gång som här anpassats efter befintliga byggnader.

förband sig även i detta fall till att nedbryta "samme gammle stenboedt" och i dess ställe uppföra ett stenhus vid gatan.[7]

Nr 6. Altaregods, 1543. En gord sönden Adellgaden paa det östre hiörne tvertt offuer fra Sander Wentuns gord, som Pouell Fechtill haffuer breff paa — 10 mark.[2] 1532: Poel Fectil aff thend gord Anders Harcke uti bode.[4] — Sander Wentuns gård, som 1543 beskrives ligga "sönden Adillgaden paa det vestre hiörne i Anders Harks strede"[2], var gården gl. nr 345 i kv. 42 Residenset. Att Povel Fectil i sitt lejebrev för boden nr 5 kallar nr 6 för S:t Peders kyrkegods, är så mycket mera förklarligt, som altaregodset redovisas i kyrkans räkenskaper fram till år 1543.

Till dessa uppgifter, som lämna en sammanhängande redovisning för bodar och gårdar ovan jord, sällar sig så ett märkligt dokument beträffande en av källrarna.

Nr 7. Lunds domkapitel, 1542 17/3. Pouell Fegtell erkänner sig "i leije att haffue en Lunde capitels jordkiellere, liggendis i Malmöö sönden adelgaden halffdelen vnder then boed ieg for:ne Pouell aff Lunde Capittill bebreffuitt haffuer (nr 4) oc halffdelen vnder then gord oc grund ieg kiöpte aff Anne Jacob Nickilszes effterleffuerske (nr 3) — Povel Fectil skulle årligen erlägga 2 mark danske penningar och förband sig vidare till att "holle for:ne kiellere vell ferdiig mett huelling oc anden mur hues behoff giöres".[8]

Den sistnämnda uppgiften synes klart ådagalägga, att det tidigare för ett axiom hållna antagandet, att varje valvavdelning i källrarna motsvarats av en ovanförliggande bod av samma storlek, icke är riktigt. Måtten på de två bodar, vars storlek äro kända, visa också, att tvänne bodar rymdes ovan varje källare.

Vi kunna kanske komma ännu ett steg längre. Vid fasadförändringen 1943 renknackades murytorna delvis och därvid framträdde hörnhuset vid Kansligatan — som hade fyra spetsbågiga fönsteröppningar i bottenvåningen mot Adelgatan — med en bredd åt denna gata av 770 cm. Återstående

[7] LLA Lunds domkapitels arkiv: B II:8 nr 7.
[8] LLA Lunds domkapitels arkiv: B II:9 nr 7.

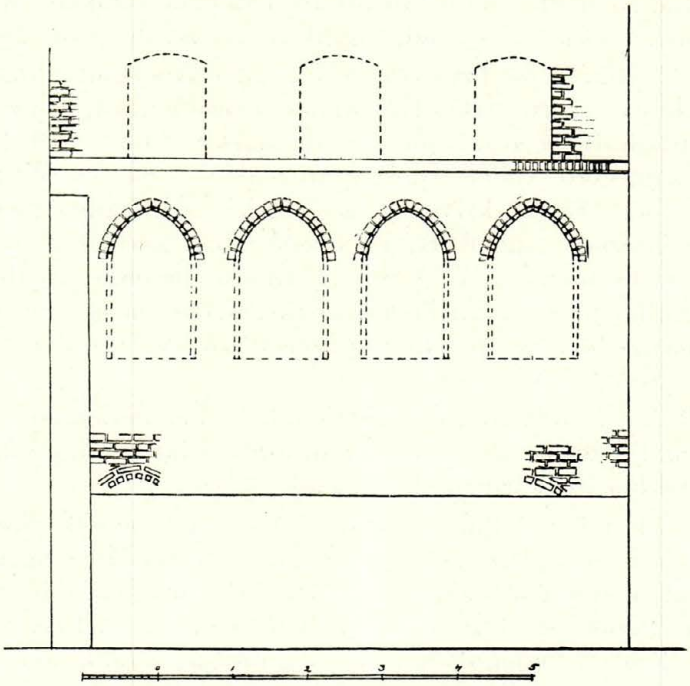

Uppmätning 1943 av Sten Kalling, Malmö museum.

tomtutrymme fram till nr 5 — S:te Marie Magdalene altares bod — har kunnat rymma en bod av just samma storlek som nr 4 och 5. Denna bod skulle sålunda ingått i gården nr 6, men det är även möjligt, ehuru mindre troligt, att här funnits ett portutrymme eller liknande.

Beträffande gården nr 1 saknas säkra uppgifter före 1522, då Jacob Nickelsens stora stenhus enligt den nu försvunna kritstensinskriften med årtalet 1519 var nybyggt. Husets bredd medgiver, att här tidigare funnits trenne bodar, eller troligare en bod och ett hus av samma gatbredd som nr 6, Anders Harkes hörnhus.

Här redovisat material synes icke medgiva annan slutsats, än att "de höje kledeboderne" omfattat i stället för fem bodar, såsom tidigare antagits, sex bodar samt tvänne flygelhus av dubbel bodbredd eller möjligen åtta bodar och ett hörn-

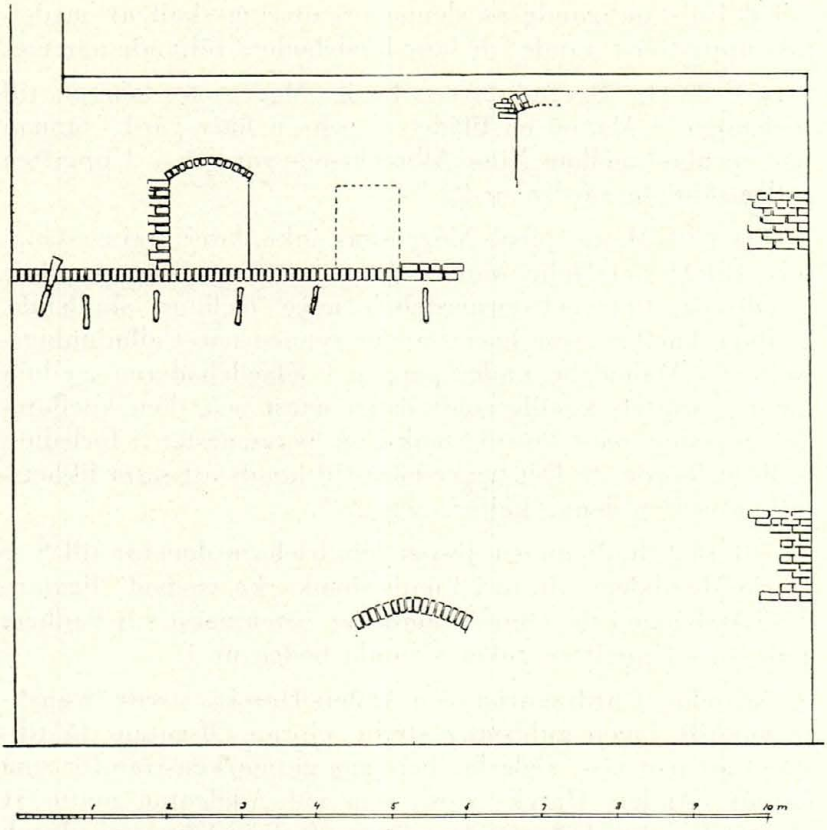

Uppmätning 1943 av Sten Kalling, Malmö museum.

hus. Till bodarna ha stundom hört källare (nr 5), men det förekommer såväl bodar utan källare (nr 4) som källare utan gemenskap med bod (nr 7). Nybyggnadsbestämmelserna i kontrakten synes utesluta, att bodarna varit förenade två och två under samma tak. Som lekman ställer jag mig dock undrande till möjligheten att placera en grundmur på valvhjässorna i källrarna. Rimligare synes mig vara, att stenmurar avgränsat utrymmet ovan varje källareavdelning och att tudelningen — den må vara ursprunglig eller tillkommen senare — bestått av lättare material.

*

Till fullständigande av denna orientering skall av medeltida uppgifter rörande "de höje kledeboder" följande nämnas.

1451 29/11. Borgmästaren Jacob Mogensen donerar till "calenden" i Malmö en klädebod och en halv gård "sunnan een steenbod mellom Nilsz Albrechtsons gård".[9] — Uppgiften gäller sålunda gården nr 2.

1464 1/10. Mette, Jacob Mogensens änka, låter utgiva skötebrev till Mester Helie, kanik i Lund, på "een liiden kaellere Lunde capittel teel ewaerdelich aeye teelhöre skullende, hwilken kaellere, som haer stander synnen naest allminningsgadhen i Malmöghe under gangen i Klaedeboderne mellum for:de capittels kaelllarehals östen naest och then kaellarehals waesten naest Powel Stenkilsön, borgemester, j forledhin tiidh teelhörde".[10] Det ligger nära till hands att sätta likhetstecken mellan denna källare och nr 7.

1501 16/2. Rådmannen Jesper Hindrichson donerar till S:te Marie Magdalene altare i Lunds domkyrka en bod "liggiandes i Malmoge i the Höije kramboder, östen naest s:ti Pädhers godz.[11] — Uppgiften gäller sålunda boden nr 5.

1527 odat. Gårdsägarna från Anders Harckis strede (Kansligatan) till Jacop guldsmitz strede (Jöran Olsgatan) få tillstånd att mot visst vederlag bebygga gatmarken framför sina gårdar. Anders Harcks gård, som vid Adelgatan mätte 31 alnar 1 kvarter, fick utvidgas i norr 4 alnar 1 kvarter, Jacob Michelsens gård, som mätte 31 alnar, fick utökas med 3 alnar 1 kvarter.[12]

1530 onsdagen i fastlagen. Povel Fectil får tillsägelse att "afbryde then trappe fore Anders Harckis huss oc opbygge en schickelig bygning igen". Han lovade att borttaga "samme trappe oc skunck" (skunk = utskjutande utbygge) och i stället uppföra "en schickelig bygning" liksom Jacob Guldsmed (gl. nr 348 öster) och Per Guldsmed (gl. nr 348 väster) redan

[9] RA Skånebrevsförteckningen: åtskilliga kyrkor nr 43, E 102 a Sextern 23 nr 14.
[10] L. Weibull, Lunds ärkestifts urkundsbok IV:51.
[11] RA Skånebrevsförteckningen: Lunds domkyrka nr 375.
[12] MSA Stadsboken.

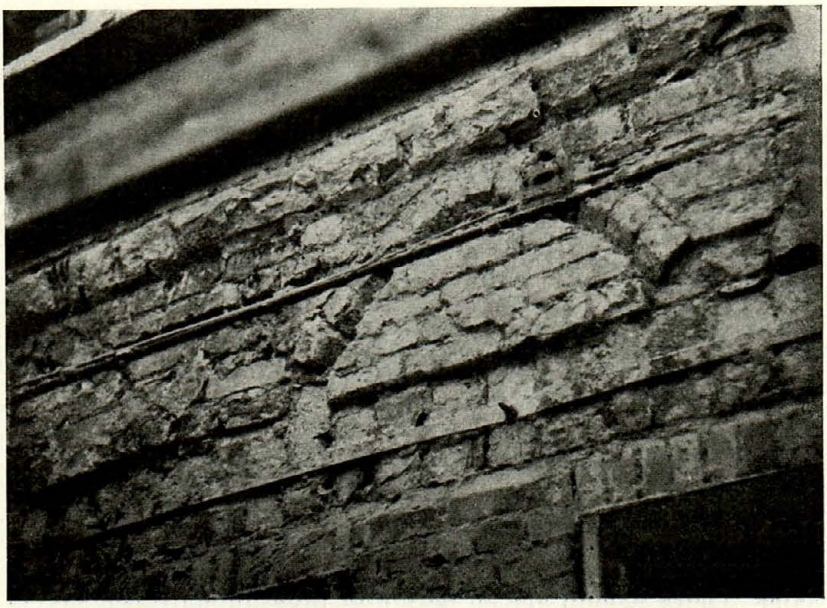

Foto Malmö museum.

Detalj av fasaden mot Adelgatan.

gjort.[12] I samband med föregående notis skulle ur denna uppgift kunna utläsas, att byggnadstillståndet utnyttjats till att uppföra trappor, bislag och gatbodar. Det är dock icke uteslutet, att de omnämnda husen — nr 348 — nybyggts mellan 1527 och 1530 och att Povel Fectil snart följt exemplet med hörnhuset vid Kansligatan. Iakttagelser vid fasadarbetet 1943 motsäga icke ett sådant antagande. Skulle detta vara riktigt, få vi en värdefull datering på hörnhuset vid Jöran Olsgatan — Mattssonska bryggeriet — från vilket en kritstenfris finnes bevarad på Malmö museum. Utförliga beskrivningar från 1700-talet göra det möjligt att i detalj rekonstruera detta gårdskomplex.[13]

*

[13] "De höje kledeboder" omnämnas även 1435 11/7 (RA Lunds domkapitels arkiv: pergament) och 1436 19/3 (RA skånebrevsförteckningen: Acta privata nr 264). Det har visat sig ogörligt att påvisa, vilka tomtdelar de i dessa dokument omnämnda bodarna åsyfta.

På grund av feltolkning av uppgifterna i boupptecknin gen 1616 efter borgmästaren Jacob Fectil,[14] en sonson till myntmästaren Povel Fectil, har tyvärr i Sandblads redogörelse en sammanblandning ägt rum mellan här berörda gård och Knutslagets stenhus — gl. nr 452 — med dess bodar, som även tillhörde Jacob Fectil.[15] Förteckningen över dennes stora gårdsinnehav börjar med huvudgården, i vilken Jacob Fectil bott, varefter följer: Noch det stoere steenhues och Germandz boeliger, värderade till 1.200 daler. Detta är ingalunda, som Sandblad förmodat, Knutslagets gilleshus, utan Jacob Nickelsens stora stenhus, och Germands boeliger — icke som Sandblad: Hermendz boelig — utgjorde denna gårds bebyggelse vid Kyrkogatan — gl. nr 352 — där köpmannen Germand Johansen var hyresgäst. Knutslagets gilleshus med dess bodar redovisas i boupptecknin gen på följande sätt: Noch de 8 boeder der vester met — icke som Sandblad: nest — steenhusit paa hiörnit, tillsammans värderade till 325 daler. Detta belopp ger en betydligt blygsammare och säkerligen riktigare bild av lagshuset med dess bodar i deras dåvarande skick.

I detta sammanhang kan nämnas, att A. U. Isbergs uppgift i "Handbok till karta över Malmö", att Jacob Fectils änka, Gesche Willumsdatter skulle restaurerat gilleshuset och därvid borttagit trappgavlarna, synes sakna varje stöd i handlingarna. Samme författares redogörelse för "de höje kledeboder" i "Malmö stads 600-års jubileum" är likaså till övervägande del fria spekulationer.

*

Slutligen bör ännu ett misstag rättas till, ehuru det ej gäller denna gård. På tal om användningen av husens övre våningar, som stundom nyttjades för spannmålslagring, har Sandblad tolkat "den store Trochsahlen" i Wilhelm Andersons hus — gl. nr 518, Jörgen Kocks hus — som ett sådant magasin, som användes för sädestorkning.[16] Redan beteckningen sal utgör emellertid ett varningstecken och "trocken"

[14] Boupptecknin gar 1616 14/3 nr 481.
[15] Sandblad, a. a. sid. 166.
[16] Sandblad a. a. sid. 219, 359—61.

hade så litet med torkning av spannmål att göra, att den tvärtom betecknade en på den tiden i Malmö rätt sällsynt möbel — en biljard. I bouppteckningen 1676 efter Johan Boddicker Karlumb uppräknas sålunda bland inventarierna "paa sahlen" — i annat sammanhang "trochsahlen" :1 trochtafle med grönt kläde ofvertrocken så och 2:de balde och kolber.[17]

Domböckerna, som så nyckfullt meddela kunskap om det förgångna, ha lyckligtvis bevarat ej mindre än två episoder från just Wilhelm Andersons "trochsal". Wilhelm Anderson hade vid ett tillfälle år 1687 begärt att få låna en summa av prosten Wilhelm Laurenberg. Härom berättar den senare: — Där jag med penningarne inkom uthi Willom Andersons stue, war han med fornimme gästers upwachtande så geschäftig, att han bad sin hustro taga dem emot, hwilken ock strax gich uth med mig uthi den store sahlen, som trochtafflen står uthi —.[18]

I samband med en betalningstvist år 1693 berättar ett vittne, att skönfärgaren Burchardt Pundt "räcknade pänningar till Chramer — en hamburgare — i salig Wilhelm Andersons huus på Trochtaflan, som han hade i en pungh, guldspecier, Rixdaler, Caroliner, och små pänningar." Även Wilhelm Andersons broder Bartholomeus intygade, att detta skett "i hans salig broders huus inne på trochstufvan".[19]

Jag har ansett, att jag redan nu bör lämna dessa upplysningar, så mycket mer som Nils Gösta Sandblad i sin bok välvilligt hänvisat till mig såsom sagesman för en stor del av det material, som berör Malmö. Den värdefulla sammanfattning av Skånes stadsplane- och byggnadshistoria, som föreligger i detta verk, är förvisso icke avsedd att i alla stycken vara sista ordet på detta område, utan bör i stället egga till förnyat och fördjupat studium.

---

[17] Bouppteckningar 1676 4/2 nr 1046.
[18] Rådstuvurättens dombok 1694 31/1 innel. handl.
[19] Rådstuvurättens dombok 1693 22/12 innel. handl.

ANTECKNINGAR TILL EN MALMÖ-BIBLIOGRAFI FÖR ÅR 1949

Av Ingeborg Heintze.

Ahlborg, Oscar, Brottsorsaker och brottsmiljö hos villkorligt dömda. [Portr.]
Blå bandet. Årg. 67 (1949), nr 34—35, s. 1—2.

Andersson, Helge, Ett gammalt värdshus. [Ill.]
Sk. D. 18/5.

— Husie — en by i staden. [Ill.]
Arbetet 18/12.

— Husiebonden som blev kunglig fadder. [Anders Mattsson. Portr.]
Sk. D. Hemmet. 5/3.

Aquilonius, Bertel Knudsen, 1588—1650.

[*Lindskoug, Ossian*], Aquilonius och hans lovkväde över Malmö. Av O. Jonsson [pseud.].
S. D. S. 30/6.

Armfelt-Hansell, Örjan, På rundvandring i Malmö. Reportage. [Ill. portr.]
Tegel. Årg. 39 (1949), s. 124—133.

Arvidsson, Karl Axel, Bagers på Petersborg. [Ill. portr.]
Veckojournalen. Årg. 40 (1949), nr 50, s. 20—21, 23.

Backman, Hans, Skånsk rapsodi. Episoder ur hävderna. [Ill. portr.]
Frihet. Årg. 33 (1949), nr 8—9, s. 18—19.

Bager, Einar, Lembkeska gården. En orientering kring en gårdsbeskrivning från år 1732. [Ill. litt.]
Malmö fornminnesförening. Årsskrift. Årg. 17 (1949), s. 113—140.

— Källare från medeltiden funnen i hus vid Kalendegatan i Malmö.
S. D. S. 15/6.

— Se Gamla Malmö genom konstnärsögon.

Beh[ring, Annmari], Malmö har donationer på 15 milj. ...
Arbetet 14/12.

Berger, Margareta, Koloniträdgårdar: Malmö. [Ill.]
Trädgårdstidningen. Årg. 21 (1949), nr. 7.

Bladh, Eric, ABF i Malmö 30 år. [Portr.]
Kamraten. Årg. 18 (1949), nr 8, s. 1.

[*Bodman, Erik*], I det gamla Malmö. Av Calen [pseud.] [Ill.]
Sk. A. 15/6, 23/6, 29/6, 6/7, 16/7, 23/7, 30/7, 13/8, 20/8, 27/8, 3/9, 10/9, 17/9, 24/9, 1/10, 8/10, 15/10, 22/10, 29/10, 5/11, 12/11, 19/11, 21/11, 26/11, 3/12, 17/12.
1. [Stortorget.] 2. Två borgarhus bakom residensets fasad. 3. [Ficks hotell.] 4. [Jörgen Kockska huset.] 5. Ur Tunnelns historia genom sexhundra år. 6. [Flensburgska huset.] 7. [Faxeska huset.] 8. [Hedmanska gården.] 9. [Fougstedtska gården.] 10. Diedenska huset. 11. Trappgavelhuset på Östergatan och dess ägare Niels Kuntze. 12. Herr Kock har levat och verkat för sin kommun som få. 13. Kramers annex. 14. Navigationsskolan, Realskolan och den Centervallska gården på Västergatan. 15. Beryktat spökhus och Malmö första garveri, där Hipp nu ligger. 16. Dödsdansen i Kalendegatans spökhus. 17. [Hallingska gården.] 18. "Kirckens husz som aaremesteren iboer". 19. Tunnbindarna Hallbeck, Jöns Hängefläbb, Moppa och andra 1700-tals personager på Kalendegatan. 20. Isack Schlaktares gård. 21. Ett traktörsställe i Malmö för 150 år sedan. [Västerg.] 21. När rådmannen hade bränneri i nuvarande stadsarkivet. 22. 3 rätter mat kostade 16 sk. ... 23. Vågmästarehuset på Västergatan ... 24. Vågmästaren [Magnus Pettersson]. 25. Glöerfeldts vinstuga ... omkring 1700.

— Malmöpolisen 75 år 1 april. [Ill.]
Polistidningen. Årg. 46 (1949), s. 151—152, 157.

Brandordning för Malmö stad, av länsstyrelsen fastställd den 30 dec. 1948 att tillämpas från och med den 1 mars 1949. Malmö. 20 s.

Bylander, Åke, Berga barnhem invigt. [Portr.]
Barnavård och ungdomsskydd. Årg. 24 (1949), s. 25—27.

— Frågan om fosterlönernas storlek, särskilt med hänsyn till senaste praxis.
Svensk socialvårds tidning. Årg. 28 (1949), s. 117—124.

Det *bästa* i Malmö. [Enquête.] [Ill.]
Idun. Årg. 62 (1949), nr 23, s. 11, 29—30.

Bönnelycke, Emil, Kulturbyggeriet i Sverige. (H. S. B.-husene og deres betydning.) [Ill.]
Bostaden. Årg. 17 (1949), nr 10.

Banker:

Kjellberg, Sven Torsten, Torna, Bara och Harjagers härads sparbank, Lund, 1848—1948. Lund. 242 s. ill. portr.

Malmö sparbank 125 år. 1824—1949. Gtb. [16 s.] ill.

— Reglemente för Malmö sparbank stadfäst den 29 okt. 1924 ... och 11 aug. 1948. Malmö. 16 s.

Skånes stadshypoteksförening. Reglemente för Skånes stadshypoteksförening. Fastställt ... den 27 nov. 1936 med ändringar ... den 6 okt. 1944 och den 19 nov. 1948. Malmö. 24 s.

Centervall, Senta, Några fångster i ett genealogiskt nät.
Medlemsblad för genealogiska föreningen. Årg. 45 (1949), nr 49, s. 15—18.

Dahlberg, Knut, 1877—1949. *Lysander, Albert*, Knut Dahlberg. In memoriam. [Ill. portr.]
Malmö fornminnesförening. Årsskrift. Årg. 17 (1949), s. 5—10.

Danielsson, Axel, 1863—99. Axel Danielsson — rapsodisk minnesteckning i ord och bild. [Portr.]
Arbetet 30/12.

— *Sjövall, Einar*, Axel Danielsson och Lundastudenterna. [Portr.]
Arbetet 30/12.

Danmarks gamle personnavne. Udg. af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen. Under Medvirkning af Rikard Hornby. II. Tilnavne. H. 12—13. Kbh.

Ekman, Otto Christian, 1791—1866. *Hildebrand, Bengt*, Otto Christian Ekman. [Portr.]
Svenskt biografiskt lexikon. H. 61. Sthm, s. 149—152.

Elektricitetsverket. *Hendeberg, Henning*, Malmö elverks centrala primärstation. [Ill.]
ASEA:s tidning. Årg. 41 (1949), s. 111—124.

— *Malmö elverk* utställer elkök. [Ill.]
Era. Årg. 22 (1949), s. 26.

Elgqvist, Eric, Råbygrenen av Malmösläkten Bager. Studier rörande Peter Bagers och Anna Margareta Kihlmans förfäder och närmaste avkomlingar. Lund. 91 s. ill. portr. litt. reg.

Elmquist, Ida, Några livserinringar. Malmö. 40 s. [Med ill. av förf.]

Familjedaghem. [Ill.]
Sociala meddelanden. Årg. 38 (1949), s. 267—269.

[Fjellander, Axel], Fullt utbyggt Augustenborg beräknas få 5.000 invånare. Av Axeff [pseud.] [Ill.]
Arbetet 5/3.

— Kommunalpolitisk återblick på det år som är till ända.
Arbetet 31/12.

Flensburg. Ur Per Flensburgs efterlämnade papper. Malmö. 83 s. ill. portr.

Fornmark, Erik, Malmöutställningen. [Ill.]
Hundar och hundsport. Årg. 57 (1949), s. 283—289.

Friis, Niels, Orgelbygning i Danmark. Renaissance, barok og rokoko. Kbh. 183 s. ill. person- & ortsreg.

Föreningar och ordenssällskap:

[Föreningen Värnet av DVR.] *N[ilsson]*, *E[rik]*, Malmöavdelningen har femtonsårsjubilerat. [Portr.]
Svensk vanföretidskrift. Årg. 26 (1949), s. 66, 70.

Sällskapet T. B. 1939—1949. Malmö. 37 s. ill. portr.

Gamla Malmö genom konstnärsögon. Text och red. av Ebbe Svenburg. Med inledning av Einar Bager. Malmö. 4:o. 75 s. ill.

Gasverket. *Böiers, H[enry]*, Olycksfallsstatistiken för den kollektivt anställda personalen vid Malmö gasverk under 10-årsperioden 1939—1949. Föredrag ...
Svenska gasverksföreningens årsbok. Årg. 26 (1949), s. 49—75.

Gullberg, Margaretha Sophia, 1821—1881.

[Lindskoug, Ossian], Sofie Gullberg — en bortglömd Malmöförfattarinna. Av O. Jonsson [pseud.].
S. D. S. 17/6.

Handel, industri och hantverk:

Berglin, Curt, Mässbiografen Rio. [Ill.]
Skånemässan. Off. katalog 1949, s. 63—69.

Bohman, Clas, Sveriges skoindustri. Sthm. 54 s. kart. litt.
(Industriens upplysningstjänst.)

[*Gyllin, Yngve*], Bland gjutare i rikets tredje stad. Av Yge [pseud.] [Ill. portr.]
Gjutaren. Årg. 56 (1949), nr 2, s. 8—10.

— Visit hos avdelning 57 i Limhamn. [Ill. portr.]
Gjutaren. Årg. 56 (1949), nr 12, s. 18—20, 22.

— & *Lindskog, Allan*, Textilarna i Malmö. Minnesskrift utg. i samband med Svenska textilarbetareförbundets avdelning 15:s 50-årsjubileum 1949. Malmö. 112 s. ill. portr.

Hagelberg, T[*orsten*], Fotoaffärernas och fotoateljéernas arbetslokaler. [Ill.]
Fotohandlaren. Årg. 14 (1949), s. 56—57.

Hördahl, Kurt, Bland sydlänningar i svenska fabriker. [Ill.]
Allsvensk samling. Årg. 36 (1949), nr 2, s. 10—11.

Lindberg, Nils, Studier vid skånebyggen. Undersökning av arbetsmetoder och tidsåtgång för husbyggnadsarbetet i Malmö. [Ill.]
Byggnadsindustrien. Årg. 19 (1949), s. 437—442.

Smith, G. Howard, Places of industry. [Ill.]
Industria. International number 1949—1950, s. 39—40.

Taylor, Tom, The "Scots" of Scandinavia. [Ill.]
Scottish co-operator 1949, no. 2656.

Tomner, Lennart, Malmö-bagarnas äldsta bevarade skråartiklar.
Skånes bageriidkareförening 1899—1949. Malmö, s. 32—35.

Walldén, Gösta, Några synpunkter på den svenska industrins investeringar 1939—1948. En regional studie. [Ill.]
Ymer. Årg. 69 (1949), s. 205—222.

Bönnelycke & Thuröe AB 1874—1949. Minnesskrift med anledning av företagets 75-årsjubileum den 1 april 1949 ... Malmö. 4:o. 16 s. ill. portr.

[Blomsterhandeln] *Darwin* 1939—1949. Malmö. 40 s. ill. portr.

Aktiebolaget *Carl Gerner* 1884—1949. Malmö. 4:o. 34 s. ill. portr.

AB Oscar *Hallqvist*, Malmö, 75 år.
Lädertidningen. Årg. 40 (1949), nr 18.

Kockums mekaniska verkstad. *Ljungzell, Nils J.*, Skeppsbyggeriet i Sverige 1948. [Ill.]
Teknisk tidskrift. Årg. 79 (1949), s. 205—207.

— *Söderlund, Kurt*, Kockums verkstad. [Ill. kart.]
Teknisk tidskrift. Årg. 79 (1949), s. 749—757.

— [*Wadén, Gösta*], Kockums varv det tredje i världen. Av Per Plex [pseud.] [Ill.]
S. D. S. 10/4.

Kooperativa föreningen Solidar. *Sjölin, Walter*, Med förenade krafter. Kooperativa förbundet 1899—1949 i text och bild. Sthm. 4:o. 272 s. ill. portr.

— *Vi på Solidar.* Medlemsblad för Personalklubben Solidar. [Årg. 1] (1949). 4:o.

MAB och MYA. Klart besked om textilvaror från MAB och MYA. Malmö. 35 s. ill.

— *MAB som moderbolag till MYA* 1943—1948. Några synpunkter ... Malmö. 54 s.

— *Malmö yllefabriks aktiebolag.* Runt MYA i Malmö. Malmö. 14 s. ill.

— *Manufaktur aktiebolaget i Malmö.* Runt MAB i Malmö. Malmö. [18 s.] ill.

Malmö byggmästareförening. *Lorentz, Gunnar*, [red.], Malmö byggmästareförening 1889—1949. En minnesskrift med anledning av dess 60-årsjubileum. Malmö. 213 s. ill. portr. kart.

Malmö glasmästeriarbetarefackförening 1899 9/2 1949. Malmö. 11 s. portr.

Malmö handelsklubb. Jubileumsmatrikel 1874 15/10 1949. Malmö. 34 s. portr.

Malmö kolonialvaruengrossisters förening. Kolonialvaruhandeln i Malmö. 25 år i varudistributionens tjänst 1924—1949. Malmö. 4:o. 76 s. ill. portr.

Malmö målaremästareförening. Jubileumsskrift över Malmö målaremästareförenings 10 åriga verksamhet 1939—1949. Utarb. efter protokoll och handlingar av Gösta Stoltz, Sven Antonsson och Einar Lindstedt. Malmö. 4:o. 39 s. portr.

Malmö soliditet AB. 40 år i näringslivets tjänst.
Handelsbladet. Årg. 14 (1949), nr 3.

Målarmästarnas riksförening i Sverige 1899—1949. [Ill. portr.]
Målaren. Årg. 39 (1949), nr 2.

Fredr. *Sjöberg & Dahl AB* 90 år. [Portr.]
Handelsbladet. Årg. 14 (1949), nr 30.

[*AB Skåneimporten Kolkoks.*] Järnnäve och magnetseparator vid KF-anläggningen Kolkoks i Malmö. Av Hem. [pseud.] [Ill.]
Vi. Årg. 36 (1949), nr 37, s. 44.

Skånes bageriidkareförening 1899—1949. Jubileumsskrift. Malmö. 46 s. ill. portr.

Skånska cementaktiebolaget 1948. [Omsl.] Malmö. 4:o 20 s. ill.

[*Skånska lantmännens centralförening.*] Nytt foderkaks- och gödningssilo vid Nyhamnen i Malmö. [Ill.]
Meddelande till kvarnägare 1949, nr 7—9.

Sydkraft skall bygga ångcentral i Öresund. Jätteföretag i Malmö påbörjas inom närmaste tid. [Ill.]
S. D. S. 21/8.

Sydkraft. Tidning för Sydsvenska kraftaktiebolaget med dotterbolag. Årg. 1 (1949). Malmö. 4:o.

Aktiebolaget *Eug. Wingård* 60 år. 1889—1949. Malmö. 97 s. ill. portr.

— Nytt vid Västkustvägen. AB Eugen Wingårds stora magasinsbygge ... första byggnadskomplexet på ... nya industri- och magasinsområdet. [Ill.]
S. D. S. 11/8.

Hansen, Richard, Malmö polis 1874 1/4 1949. En minnesskrift vid 75-årsjubileet. Malmö. 4:o. 178 s. ill. portr.

Henrikson, Alf & Lundquist, Birger, I Skåne med Linné. En resa tvåhundra år senare. Sthm. 107 s. ill.

Hollertz, Magnus, Resa omkring en mycket liten bit av jorden. Sthm. 338 s. ill. portr.

Hultkrantz, Axel, Från husar till generalintendent. Minnesanteckningar från en märklig militär brytningstid. Malmö. 288 s.

Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsförening. HSB i Malmö har byggt fastigheter för 102 miljoner kronor. [Ill.]
Bostaden. Årg. 17 (1949), nr 7—8, s. 4.

Hälso- och sjukvård:

Ahlgren, S[ven], Bendz, B. & Huss, R[agnar], Råttkampanjen i Malmö våren 1948.
Hygienisk revy. Årg. 38 (1949), s. 161—163.

Barndaghem. En lösning på arbetskraftsproblemet vid Allmänna sjukhuset i Malmö. [Ill.]
Sunt förnuft. Årg. 29 (1949), s. 21.

[*Bodman, Erik*], Anatomisk dissektion i Malmö 1699 — föranstaltad av J. J. Döbelius. Av Calen [pseud.]
Sk. A. 15/3.

Carnsten, Gösta, Sysselsättningsterapi är bra medicin. [Ill. portr.]
Den lungsjukes tidning. Årg. 12 (1949), nr 4, s. 10—12.

Gröné, Otto, Något om barnmorskorna och barnbördshusen.
Svenska läkartidningen. Årg. 46 (1949), s. 2557—2574.

Holmström, Ruben, Malmö östra sjukhus i Malmö. [Ill.]
Modern svensk sinnessjukvård. Sthm, s. 401—407.

Malmö läkareförening. Stadgar för Malmö läkareförening, antagna den 28 oktober 1948. Malmö. 9 s.

Rosen, Sophus von, Några erfarenheter av barnförlamningsepidemierna åren 1941—1945 i Malmö stad. [Litt.]
Svenska läkartidningen. Årg. 46 (1949), s. 2088—2097.

Idrott, gymnastik, sport, lek och spel:

[*Gymnastikföreningen*] "*Ringen*" i Malmö 30-årsjubilerar.
Gymnastikbladet. Årg. 28 (1949), s. 83.

Malmö schackförbund har firat sitt 25-årsjubileum ...
Tidskrift för schack. Årg. 55 (1949), nr 4—5, s. 119.

Nära 3.000 malmöbor med i gymnastiken.
Gymnastikbladet. Årg. 28 (1949), s. 72.

Schubert-Ström, Agda, 1890—. *H[amrin-Thorell]*, *R[uth]*, Våra moderna skavanker. [Ill. portr.]
Idun. Årg. 62 (1949), nr 40, s. 15, 28—29.

Solidars "Miniatyrlingiad" blev en strålande folkfest. [Ill.]
Vi. Årg. 36 (1949), nr 37.

[*Svenska badmintonförbundet. SJ-sektionen.*] SJIF:s badmintonsektion i Malmö 10 år. Av S. T. [sign.]
Svensk badmintonsport. Årg. 14 (1949), nr 1, s. 5.

Instruktion för stadsarkivet i Malmö. [Utfärdad] av Kungl. Maj:t. Malmö. 7 s.

Jerdén, A[lfred], Vattenledningsrör av olika material. [Ill.]
Svenska kommunal-tekniska föreningens handlingar. 1948, nr 12, Sthm 1949.

— Vattenverket i Vomb. Föredrag ... [Ill. kart.]
Svenska gasverksföreningens årsbok. Årg. 26 (1949), s. 77—85.

Kalendegatan en stad i staden. [Ill. portr.]
Sk. D. 25/8.

Karlson, William, Främmande resenär imponerad vid resa i Sydsverige på 1780-talet. [Ill.]
Arbetet 20/8.

Karta och beskrivning över rundturen med buss Malmö runt. Malmö stads spårvägars turistbusstur genom gamla och moderna Malmö. [Folder.] Malmö.

— över Malmö. Utförd av Sydsvenska Dagbladet Snällposten. Godkänd av Stadsingenjörskontoret i Malmö. Malmö. 46 × 70 cm. Ortsreg.

Kind, Carl-Erik, Malmö ungsvenska förening fyller 15 år. [Ill. portr.]
Ungsvenskt jubileum. Utg. av Malmöhus läns ungsvenska distrikt. Malmö, s. 10—11, 18.

Kleberg, Johan, Skånska vapen för landskap, län, städer, kommuner och härader. [Ill.]
Skånegillet i Stockholm. Årsskrift 1948—1949, s. 8—17.

Kockum, Hilda, 1862—. Finast på Rosengård. [Ill. portr.] Av P. H. [sign.]
Idun. Årg. 62 (1949), nr 33, s. 11, 24, 27.

Kommunikationer:

Aeroklubben i Malmö (st. 1923). Årsberättelse jämte medlemsmatrikel för år 1948 samt utdrag ur sektionernas årsberättelser. Malmö. 19 s. ill.

Andersson, Gösta, Flygstaden Malmö och dess Bulltofta. [Ill.]
Skånemässan. Off. katalog 1949, s. 39—53.

Bergh, A[xel] & Ahlsén, E., [utg.] Nya fraktboken. Frakttariffer för Malmö central och Malmö västra. Malmö. 112 s.

Bergman, Anders, The development of the tramcar in Sweden during the last decade. [Ill.]
Meddelanden från Svenska lokaltrafikföreningen. Årg. 6 (1949), s. 95—108.

Betänkande angående Statens järnvägars organisation. D. 2. Lokalförvaltningen och biltrafiken m. m. Sthm. 96 s.
(Statens offentliga utredningar. 1949: 61.)

Björck, Hugo, Bus service and bus manufacture in Sweden. [Ill.]
Meddelanden från Svenska lokaltrafikföreningen. Årg. 6 (1949), s. 123—136.

Edebrand, K[arl] E., Vagnfördelningstavla för vagnhallar och garage. [Ill.]
Meddelanden från Svenska lokaltrafikföreningen. Årg. 6 (1949), s. 22—23.

Hamnutredning, 1944 års. Utredning och förslag. Sthm. 318 s. kart.
(Statens offentliga utredningar. 1949: 21.) Innehåller även Bil. 1: Nordin, S.-E., De svenska hamnarnas upplandsområden med hänsyn till trafiken med stapelvaror. En trafik-geografisk undersökning.

— Bil. 2: [Edlund, G.], En generalplan för rikets farleder och hamnar. Sthm 242 s. kart.
(Statens offentliga utredningar. 1949: 33.)

Kronblad, Harald, Malmö harbour. [Ill.]
The Scandinavian trade journal. 1949, nr 7.

Krull, Harry, Översynsarbeten på spårvagnar och bussar. [Ill.]
Meddelanden från Svenska lokaltrafikföreningen. Årg. 6 (1949), s. 1—7.

Malmö hamnområde ökar 2 milj. kvm. [Ill.]
Arbetet 28/2.

Malmö stads spårvägar. Ordningsstadga för Malmö stads spårvägs- och busstrafik. Gällande fr. o. m. 15 november 1949. Malmö. 23 s.

Konst (med musik, teater och nöjesliv):

Ahlgren, Magnus, Architecture in present-day Sweden. [Ill.]
The Anglo-Swedish review. 1949, s. 165—170.

Arle, Asmund, 1918—. *Möller yd, Anders W.*, Ung man finner sin väg. [Portr.]
Ariel. Årg. 61 (1949), nr 22—23, s. 8, 11.

Asp, Hjalmar, 1879—1940. *Lageson, Frans*, Hjalmar Asp. [Ill. portr.]
Byahornet. Årg. 8 (1949), nr 5—6.

Bergqvist, Karin, Malmöperspektiv. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 31, 78, 103—104.

Blomberg, Sten, Sydsvenska nyttokonstnärer. [Ill. portr.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 114—115.

Broman, Sten, Musiklivet i Malmö.
Musikvärlden. Årg. 5 (1949), s. 120—122.

Burris-Meyer, Harold & Cole, Edward C., Theatres & auditoriums. Progressive architecture library. New York. 4:o. 228 s. ill.

Dhejne, Hans, Malmöperspektiv. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 260—262.

Groothoff, Otto, När slutade Malmö gamla teater?
S. D. S. 3/7.

Hagerf, Lennart, Med intresse för konst. Hos arkitekt SAR och fru Thorsten Roos. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 116—119.

Heijkenskjöld, Annika, Konst och konsthantverk i det offentliga Malmö. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 111—113.

Hem 49 — 4 åldrar. *Björkman, Stig*, Hem 49 — 4 åldrar. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 200—201.

— *H[ald], A[rthur]*, Skånsk bredd. [Ill.]
Form. Årg. 45 (1949), s. 156—158.

Larsson, Albert, 1869—. *Thomæus, Gustave*, Albert Larsson med 80 år på nacken. [Ill. portr.]
Skåneland. Årg. 5 (1949), [nr 12], s. 12—13.

Malmö stadsteater. *Leiser, Erwin*, Överdimensionerad kretsteater. Återblick på fem år med Malmö stadsteater. [Ill. portr.]
Ord och bild. Årg. 58 (1949), s. 435—443.

— *Zietzschmann, E.*, Stadttheater in Malmö. [Ill.]
Werk. Jahrg. 36 (1949), s. 295—296.

Nettelbladt, Ejnar, Hos konstnär och fru Ejnar Nettelbladt. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 120—122.

Persson, Harry, 1907—. *Palmqvist, Carl Erik*, Resande i korta varor blev skånsk revyfavorit. Av Bonzo [pseud.] [Portr.]
Sk. A. 26/2.

Pierre, Majolin, I takt med tiden. Hos ingenjör och fru Thor Påhlsson. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 109—111.

Roos, Thorsten, Nya hem i Friluftsstaden. Hos stadplanechef och fru Gunnar Lindman och arkitekt och fru Svenivar Ekstrand. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 124—128.

Samarbetsnämnden för konstföreningar i Malmö. Året 1948 samt en kort redogörelse för de fem första årens verksamhet. Malmö. 13 s. ill. portr.

Sigfridsson, Lennart, Dagligt liv på "Konstnärliga hörnet". En oas för skulptörerna i rikets tredje stad. [Portr.]
Skåneland. Årg. 5 (1949), nr 12, s. 27—29.

Ström, Sixten, *Lengertz, William*, Sixten Ström — en skånsk humorist. [Ill. portr.]
Skåneland. Årg. 5 (1949), nr 10—11, s. 12—13.

Sundblad, Erik, 1906—. *Skogh, Sigfrid*, Malmökonstnären Erik Sundblad. [Ill. portr.]
Skåneland. Årg. 5 (1949), nr 9, s. 8—10.

Svanlund, Olle, 1909—. *Lilja, Gösta*, Konstnärspar i Malmö. [Svanlund.] [Ill. portr.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 174—175.

— Olle Svanlund. [Ill.]
Ord och bild. Årg. 58 (1949), s. 257—264.

Tham, Lennart, Kontakt med trädgården. Hos civilingenjör och fru Hans Murray. [Ill.]
Svenska hem. Årg. 37 (1949), s. 112—115.

Åkesson, Jonas, 1879—. *Thomæus, Gustave*, Jonas Åkesson sjuttio år. [Portr.]
Skåneland. Årg. 5 (1949), nr 8, s. 8—11.

Kyrko- och religionsväsen:

Bager, Einar, Predikstolen i Petri kyrka.
S. D. S. 5/2.

— Votivskeppet i S:t Petri kyrka.
Malmö S:t Petri församlingsblad nov.

Björkman, Ulf, Malmö-handboken av år 1682.
Svensk teologisk kvartalsskrift. Årg. 25 (1949), s. 128—144.

Caroli [kyrka].
Aldrig ge tappt. Årg. 27 (1949), s. 1.

Limhamns kristliga ungdomsförening 1899—1949. [Omsl.] Malmö. 36 s. ill. portr.

Lunds stifts organist- och kantorsförening 1899—1949. En liten minnesskrift utgiven av dess styrelse. Malmö. 35 s. ill. portr.

Löfström, Inge, En kyrka skulle stängas ... [Caroli kyrka.] [Ill.]
Vår kyrka. Årg. 88 (1949), nr 43, s. 4, 10.

Möllevångens församlingsblad. Årg. 1 (1949). Malmö.

Nordström, Emil, Manliga junioravdelningen 30 år.
Goda kamrater. Årg. 29 (1949), nr 10, s. 2.

Slottsstadens församlingsblad. Årg. 1 (1949). Malmö.

Säve, Willis, Ett märkligt bönesvar. [Hippodromen. Ill.]
Vår front. Årg. 8 (1949), nr 11—12, s. 4—7, 16—17.

[*Larsson, William*], "Brottets bana" i Limhamn håller på att få ny form. Av -lon [pseud.] [Ill. portr.]
Sk. D. 21/9.

Lengertz, William, Exlibris i min samling. [Ill.]
Nordisk exlibris tidskrift. Årg. 3 (1949), s. 19—21.

Lengertz William, 1891—. *Höst, Hans*, Samlarprofilen. [Portr.]
Samlarnytt. Årg. 3 (1949), nr 1.
Ingår även i Säasä. D. 7, s. 63—66.

Lindman, Gunnar & Libertson, Sune, Normer för antalet parkerings- och garageplatser på kvartersmark i Malmö. [Ill.]
Kommunalteknisk tidskrift. Årg. 15 (1949), s. 75—81.

Lindskog, Claes, Bokslut. Hågkomster och människor. Sthm. 154 s. portr.

Lindström, Rickard, Socialdemokratins ursprung.
Studiekamraten. Årg. 31 (1949), s. 105—107.

Ljung, Sven, Söderköpings historia. 1. Tiden till 1568. Söderköping. ill. kart. litt.

Ljungberg, Leif Se Thomson.

Ljungdell, Karl Wilhelm, 1875—1941, *Sagnér, Alf*, En mångfrestare.
Byahornet. Årg. 8 (1949), nr 3, s. 1543—1546.

Lundgren, Edvin, 1870—1948. [Portr.]
Malmö fornminnesförening. Årsskrift. Årg. 17 (1949), s. 3.

Lundström, Hjalmar, 1879—. *Lengertz, William*, Linderödsmålare. [Portr.]
Säasä. Skånsk samling. D. 7, s. 62.

Lüning, Nils, Front mot tjuven! [Ill.]
Skånemässan. Off. katalog 1949, s. 55—61.

Lysander, Albert Se Dahlberg, Knut.

Malmö. "Sveriges vackraste sommarstad". [Ill.]
Nordiska motortidningen. Årg. 2 (1949), nr 5.

Malmö frivilliga brandkår. [10 år. Portr.]
Sk. D. 26/9.

Malmö i ord och bild. [Med engelsk text av C. Montagu Evans.] Malmö. 4:o. 87 s.

Malmö kan växa med tre grannsocknar om två år. Burlöv stad. Åkarp köping. [Kart.]
S. D. S. 31/8.

Malmö museum:

En "så kallad *holländsk wäderqvarn*" i Malmö. Av -llew [pseud.] [Ill.]
Meddelande till kvarnägare. 1949, nr 1—3.

Kjersmeier, Carl, Primitiv konst i Malmö museum. Von der Heydts samling. [Ill.]
Paletten. Årg. 10 (1949), nr 1.

Månadsblad: 115—124. Malmö.

115. Jan. Utställning av Olle Svanlund.
116. „ Utställning av indiska textilier.
117. „ Utställning av Gustav Werder.
118. Febr. Utställning av Hans Larsson.
119. Mars. Utställning av skånsk avantgardekonst.
120. April. Utställning av Axel Wallenberg.
121. Juni—aug. Carl Fredrik Hill i skånsk ägo.
122. Sept. Utställning av A. Ahola-Valo.
123. Okt. Utställning av Edward Lindahl.
124. „ Utställning av medlemmar från den danska kunstnersammenslutningen Kulingen.

Malmö stads erkända centralsjukkassa i nya lokaler. [Ill.]
Svensk sjukkassetidning. Årg. 42 (1949), s. 67—68.

Meldal, Elsa, En lantlig idyll från svunna dagar i Slottstadens hjärta. Mariedalsvägen 13—15. Av Ergo [pseud.] [Ill.]
Sk. A. 6/8.

Mellgren, Carl Eric, Svarthalsade doppingen vid Malmö.
Vår fågelvärld. Årg. 8 (1949), nr 1, s. 36.

Moberg, Ivan, Limhamn, det forna idylliska fiskeläget, är nu en modern, industribetonad förstad. Av Ego [pseud.] [Ill.]
Arbetet 14/12.

Nihlén, Nils, Regementstraditionerna.
Sk. D. 13/9.

Nordling, N[ils], Om hämtning, lastning, forsling och slutbehandling av sopor i Malmö. [Ill.]
Svenska kommunaltekniska föreningens handlingar 1948, nr 17. Sthm 1949.

P a l m, A u g u s t, 1849—1922. *Axelman, Axel*, August Palms bön. Några ord om den store agitatorns liv och personlighet. [Ill. portr.]
Studiekamraten. Årg. 31 (1949), s. 107—110.

— *Bringmark, Gösta*, Från Fårabäcks skolhus till hotell Stockholm. [Ill.]
Arbetet 5/2.

— *Salomonsson, K[arl]*, August Palm och hans hustru. [Portr].
Arbetet 5/2.

Palmgren, Bo, David Nehrmans barndomshem — det Diedenska huset. [Ill.]
S. D. S. 29/5.

Persson, Folke, Dagligt liv i sjuttonde århundradets Malmö.
Byahornet. Årg. 8 (1949), nr 5—6, s. 1644—1646.

Rundan. Turist- och rundturstrafik i Malmö hamnar och kanaler. Under 18 broar. Malmö. 19 pl. med text. kart.

Sachs, Josef, Mitt livs saldo. [2.] Resenär och organisatör. Sthm. 271 s.

Sandblad, Nils Gösta, Skånsk stadsplanekonst och stadsarkitektur intill 1658. With a summary in English. Lund, Kbh. 494 s. Ill. litt.
(Skånsk senmedeltid och renässans. Skriftserie utg. av Vetenskapssocieteten i Lund.)

Sch[mid], H[enri], Eine Treppensiedlung in Schweden. [Friluftstaden.] [Ill.]
Das ideale Heim. Jahrg. 23 (1949), nr 2, s. 73—76.

Schwerin, H[ans] H[ugold] von, Burman-Fischers skånska prospekter, Gustaf Fredrik Feldts Suecia-supplement och de "Rålambska akvarellerna". Några personhistoriska och konsttopografiska anteckningar.
Skånes hembygdsförbunds årsbok. 1948, s. 18—46.

Sjöberg, Sten, Storstrejken 1909. 1—2. [Ill. portr.]
Studiekamraten. Årg. 31 (1949), s. 138—142, 166—169.

Sjöhagen, Axel, Alkoholistvård i frihet.
Människa och miljö. Bd 3 (1948), s. 131—136.

— Sällskapet Länkarna i Malmö.
Tidskrift för nykterhetsnämnderna. Årg. 28 (1949), s. 79—80.

[*Skan*]*tz*, [*Albin*], Strandhem i sommarprakt. [10-årsjubileum. Ill.]
Bostaden. Årg. 17 (1949), nr 9, s. 4.

Skolor:

Andersson, Helge, Husie skola 25 år. [Ill.]
Sk. D. 10/2.

Carnsten, Gösta, [Malmö yrkesskolas bilverkstad.] Där slarv och fusk ej får komma i fråga. [Ill.]
Den lungsjukes tidning. Årg. 12 (1949), nr 2, s. 10—11.

— [Västra barnträdgården.] Där de små alltid står och klappar på porten för att komma in. [Ill.]
Den lungsjukes tidning. Årg. 12 (1949), nr 3, s. 10—11.

Dahlstrand, Ragnar, Östra Spångs skolhem.
Barnavård och ungdomsskydd. Årg. 24 (1949), s. 122—123.

Gedda, E[rik], Skolungdomens fritidsarbete komplicerat problem.
Svensk skoltidning. Årg. 6 (1949), nr 13, s. 8—9.

— Ett jubileum. Hermods har passerat halvsekelgränsen. Av Efo [pseud.] [Ill.]
Bokföraren. Årg. 16 (1949), nr 1, s. 8—9.

[*Hermods korrespondensinstitut.*] Skolan som kommer till eleven, i stället för eleven till skolan. [Ill. portr.]
Svenska dövstumtidningen. Årg. 6 (1949), nr 11—12, s. 10—12.

Hülphers, Torsten, Folkskoleväsendet i Malmö.
S. D. S. 10/2.

Jultrivsel. Utg. av klass IV a vid Malmö borgarskola julen 1949. Malmö. 4:o. ill.

Malmö borgarskola 1874—1949. Minnesskrift vid Malmö borgarskolas 75-årsjubileum. Malmö. 76 s. ill. portr.
Norgren, Ida, Malmö borgarskola — en blick tillbaka. Dhejne, H., Jullovet [Dikt]. Linder, W., Hur jag kom att hålla av Borgarskolan. Jönsson, E., Stora dagar. Wahlgren, A., Minnen och hågkomster. Antonsson, M., Malmö borgarskola 1899—1949. Andersson, J., De praktiska mellanskolorna. Andersson, J., Teknisk linje vid Malmö borgarskola. Månsson, E., Borgarskolelever i det praktiska livet. Södergren, C., Elevminnen. Melander, Astrid, Malmö borgarskola var en trivsam skola. Johansson, Majken, Reflexioner.

[*Ohlson, Karin*], Den resande nationen. [Malmö nation.] Av Karzo [pseud.] [Ill. portr.]
Medborgaren. Årg. 35 (1949), nr 21, s. 14.

O[svald], O[lof] Tandläkarhögskolan i Malmö invigd. [Ill. portr.]
Odontologisk tidskrift. Årg. 57 (1949), s. 435—443.

Quensel, Carl-Erik, Studenternas sociala rekrytering.
Statsvetenskaplig tidskrift. Årg. 52 (1949), s. 309—322.

Roland, Carin, Susy, Biggles, serier. Folkskolebarnens fritidsläsning. [Litt.]
Folkskolan — Svensk lärartidning. Årg. 3 (1949), s. 239—246, 259—264.

Sjöholm, L[orents] Gottfrid, Fritidssysselsättningar för barn i skolåldern. [Ill.]
Barn i hem — skola — samhälle. Årg. 3 (1949), nr 3, s. 2—4, 21.

Skolkommission, 1946 års. Utredning beträffande privata skolor för yrkesutbildning. Med förslag till bestämmelser om tillsyn. Sthm. 103 s.
(Statens offentliga utredningar. 1949: 35.)

Skolöverstyrelsens utlåtande över vissa av 1940 års skolutredningsbetänkanden och 1946 års skolkommissions principbetänkande jämte sammanfattning av avgivna yttranden. Sthm. 404 s.
(Statens offentliga utredningar. 1949: 35.)

[*Sofielundsskolan.*] Sveriges största folkskola invigd.
Svensk skoltidning. Årg. 6 (1949), nr 48, s. 26.

Thunander, G[unnar], Dubbelläsningen i Malmö folkskolor.
S. D. S. 19/4.

Skånegripen. Tidskrift för försäkringsaktiebolagen Skåne—Malmö. [Årg. 1] (1949). Malmö.

Stjernfeldt, Tage, Havssula vid Sjölunda. [Ill.]
Fauna och flora. Årg. 44 (1949), s. 43.

Strode, Hudson, Sweden, model for a world. New York. 371 s. 8 pl. ill. portr.

Svenburg, Ebbe, Se Gamla Malmö genom konstnärsögon.

Svenska turistföreningen. Malmöbyrån. [20 år.]
Svenska turistföreningens tidning. Årg. 17 (1949), s. 31.

[*Sveriges godtemplares ungdomsförbund. Avd. Facklan* 40 år.] Malmö har jubilerat. Av Sverre [pseud.].
Unga tankar. Årg. 44 (1949), nr 1, s. 13, 15.

Sveriges kommunaltjänstemannaförbunds Malmöavdelning. Medlemsförteckning mars 1949. Malmö. 63 s.

Tarstad, Henning, Nykterhetssträvanden i 1800-talets Malmö. [Ill. portr. litt.]
Malmö fornminnesförening. Årsskrift. Årg. 17 (1949), s. 11—72.

Tham, Lennart, Villa i Malmö. [Ill.]
Byggmästaren. Årg. 28 (1949), s. 38—41.

Thomson. *Ljungberg, Leif,* Malmösläkten Thomson. Anteckningar och släkttavlor utg. [Ill. portr.]
Malmö fornminnesförening. Årsskrift. Årg. 17 (1949), s. 73—112.

Thorselius, Torsten, Utredning angående inkorporering med Malmö stad av vissa norr, nordost och öster om staden liggande områden ävensom angående eventuell stadsbildning inom Burlövs och Tottarps kommuner. [Kart.]
Bihang till Malmö stadsfullmäktiges protokoll nr 257. 208 s.

Thunborg, Folke, Civilförsvaret i totalförsvaret.
Meddelanden från Malmö luftförsvarsförening. Årg. 4 (1949), s. 17—30.

Tidningar och tidskrifter:

Alternativ. Tidskrift för Malmöhus läns ungsvenska distrikt. Årg. 2 (1949). Malmö. 4:o.

Medlemsblad för Malmö-högern. Årg. 1 (1949). Malmö. 4:o.

Skånska Aftonbladet. Årg. 69: nr 304. 31/12. [Sista numret.]

Sydsvenska Dagbladet Snällposten. *Stangerup, Hakon,* Sydsvenskan jubilerar.
I förf.:s Aviser og bøger. Kbh., s. 147—152.

Sydsvenska Dagbladets aktiebolag. Matrikel 1949. Malmö. 28 s.

Tävling om småhus i Malmö. [Ill.]
Hem i Sverige. Årg. 42 (1949), s. 258—264.

U[nderofficers]k[lubben] Reservisten Malmö 30 år. 1919 28/5 1949. Malmö. 24 s.

Vattenverket i Vomb. [Beskrivning av anläggningarna avgiven av Drätselkammarens andra avdelning.] Malmö. 16 s. ill. kart.

Willebrand, Otto, 1868—. *Embenius, Nils*, Otto Willebrand — en storklippare i Malmö.
Byahornet. Årg. 8 (1949), nr 3, s. 1552.

Wingstrand, Karl Georg, Ringduvan och kulturbebyggelsen.
Fauna och flora. Årg. 44 (1949), s. 47—48.

Young, Gordon, The viking lands. London. 154 s. ill.

Ögonblicket räddat åt framtiden. [Utställning av Pressfotografernas klubb.] Malmö. 30 s. ill. portr.

Tillägg till 1948:

Bergvall, Erik, Boken om simning. Utg. av Svenska simförbundet och Riksföreningen för simningens främjande. Sthm 1948. 538 s. ill. portr.

Björgerd, Th[eodor], Sydsvenska kraftaktiebolagets senaste utveckling. [Ill.]
Svenska elverksföreningens handlingar 1948, nr 10, s. 3—8.

Jerdén, Alfred, Vattenverket i Vomb. With summary in English. [Ill. kart.]
Svensk geografisk årsbok. Årg. 24 (1948), s. 171—180.

Persson, G[unnar], Erfarenheter av elransoneringen i Malmö. [Ill.]
Svenska elverksföreningens handlingar. 1948, nr 13, s. 13—17.

Statens järnvägars idrottsförening, Malmö 1938—1948. Red. kommitté: Sven Karlsson—Elvin Elestam. Malmö 1948. 56 s. ill. portr.

Strandh, T[orild], Malmö elverks nya primärstationer. [Ill.]
Svenska elverksföreningens handlingar 1948, nr 10, s. 9—24.

FÖRTECKNING

över årligen betalande medlemmar av

MALMÖ FORNMINNESFÖRENING,

vilka inträtt under tiden mars 1949—februari 1950.

Albrecht, Margareta, Fru
Andersson, Gunnar, Köpman
Andersson, Helge, Herr, Hohög
Angantyr, Astrid, Folkskollär.
Bengtsson, Gunnar, Disponent
Björnström, Ruth, Överstinna, Lund
Clementsson, Sven, Reklamkonsulent
Dahl, Emil, Banktjänsteman
Dahlberg, Ivar, Bankkamrer
Dahlrup, Carla, Fru
Ekman, Ernst, Redaktör, Bromma
Ericsson, Eric, Direktör
Ewe, Sigrid, Bibliotekarie
Eweström, Gunnel, Fröken, Göteborg
Flensburg, V., Civilingenjör
Fogelberg, Bertha, 1:a kont.-skriv.
Fornander, Fritz, Direktör
Gyllin, Ernst, Möbelhandlande
Hallström, Albin, Direktör
Hansson, Harald, Kontorist, Kvarnby
Hansson, Ludvig, Köpman
Hansson, Nils, Trädg.-elev, Fjelie
Harring, Birgitta, Fru
Hedlund, Hugo, Distriktschef
Holm, Wilhelm, Folkskollärare
Håkansson, Knut, Frisörm., Hohög
Jahnke, Henry, Disponent
Jeppsson, Agda, Doktorinna
Johnson, Gertrud, Fru
Jönsson, Ludvig, Teol. stud.
Kamph, Brita, Fröken
Kjellström, Nils, Disponent
Kraft, Salomon, Rektor
Larsson, Eric, Cykelreparatör, Hohög
Larsson, Hjalmar, Konstnär, Hohög
Lindblad, Anton, f. d. Köpman
Linde, Nils, Köpman
Lundh, Carl Åke, Järnhandlare
Löwmark, Elis, Bageriidkare, Hohög
Magnusson, Georg, Notarie
Mathiasson, Eric, 1:e kont.-skriv.
Månsson, Emil, Revisor
Novén, Ragnar, Köpman, Hohög
Ohlsson, Nils, Ingenjör
Olofson, Valter, Direktör
von Platen, Elsa, Fru
von Post, Ingeborg, Fru, Lund
Prawitz, Kjell, Direktör
Rehnby, Helmer, Direktör
Selander, Eilert, Överläkare
Stenervik, Seved, Folkskollärare
Ström, Emma, Fru
Ström, Gunnar, Kamrer
Svenburg, Ebbe, Redaktör
Tingström, Bertel, Kapten, Stockholm
Tomner, Kerstin, Tandläkare
Trobeck, Artur, Direktör, Vittsjö
Weibull, C. G., f. d. Landsarkivarie
Wide, Herved, Bankkamrer
Wieslander, Ivar, Hovr.-president
Wiklund, C., Droskägare
Winblad, Sten, Överläkare
Åkesson, Gerda, Lärarinna
Östergren, Anna, Fru

Styrelse:

Ordförande: Yngve Schaar, f. d. polismästare

v. Ordförande: Ernst Fischer, museiintendent

Kassaförvaltare: Armin Hattendorff, fabrikör

Ledamöter: Einar Bager, konstnär, och
Th. C. Bergh, konsul

Suppleanter: Leif Ljungberg, stadsarkivarie, och
Ester Hallberg, fröken

Sekreterare och redaktör för årsskriften: Leif Ljungberg

Stadgeändring.

Föreningen har vid sammanträde den 24 februari 1950 beslutat höja årsavgiften, varigenom § 3 i stadgarna fått följande lydelse:

Medlem erlägger en avgift av 10: — kronor årligen.
Medlem, vars inkomster härtill giva anledning, kan av styrelsen befrias från erläggande av årsavgift.
Hedersledamot erlägger ingen avgift.

Annonser

TRADITION

ERFARENHET

KVALITET

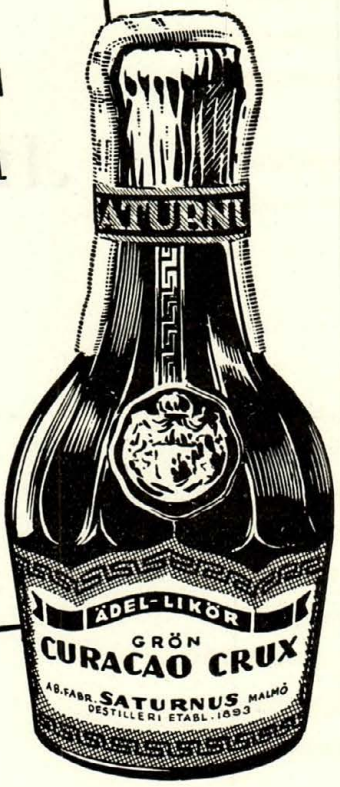

SATURNUS

STOCKHOLM	MALMÖ	GÖTEBORG
Tel. 20 53 43	Tel. namnanrop	Tel. 18 04 75
„ 20 40 07	Saturnus	„ 16 96 15

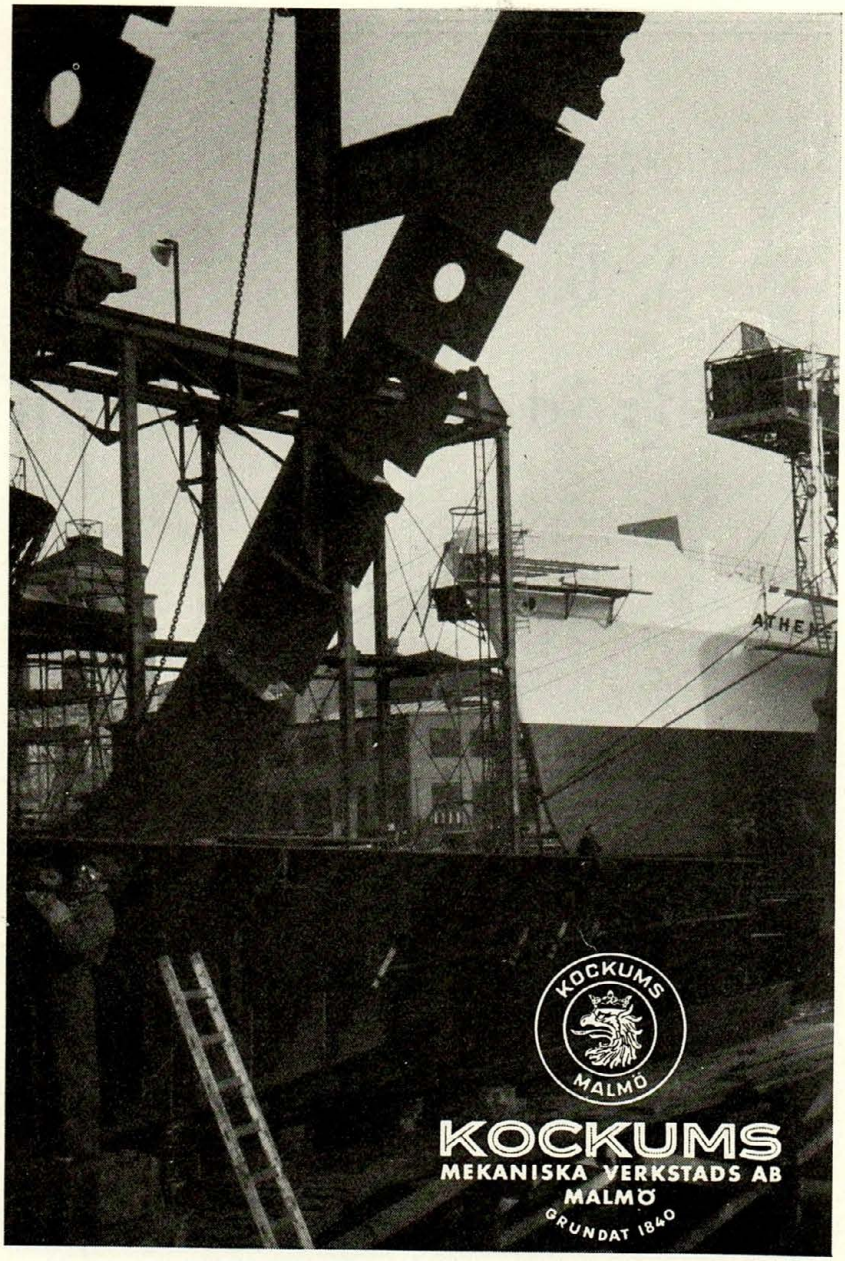
KOCKUMS
MALMÖ
KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB
MALMÖ
GRUNDAT 1840

A.-B.
Bröderna Olofson

TEXTILVAROR

EN-GROS

Till Köpenhamn för att ordna bankaffärer

Den 1 april 1831 öppnades i Ystad Skånska Privat-Banken, som blev föregångare för det moderna affärsbanksväsendet i Sverige. Tiden för bankens tillkomst var brydsam för näringslivet och den enskilda företagsamheten hindrades av bristen på ett efter förhållandena anpassat bankväsen. Det hände, att Skånes köpmän och jorddrottar fingo segla över till Köpenhamn för att skaffa sig rörelsemedel. Så småningom blev Skånska Privat-Banken — sedermera Skånes Enskilda Bank — ett institut av största betydelse för Södra Sveriges ekonomiska utveckling.

Efter sammanslagning med Skandinaviska Banken fortleva inom denna bank de mer än 100-åriga traditionerna från Sveriges första enskilda bank.

SKANDINAVISKA BANKEN

V

AB. LINDNÉR & HÄGGSTRÖM

KLÄDES- & MANUFAKTURVAROR

EN GROS

FOTOGRAF *Wigforss* ATELIER

Reklam- & Industrifotografering

Stortorget 29 MALMÖ Tel. 18246

SKÅNSKA BRAND

HERMES **SECURITAS**

LUND

Kontor i MALMÖ

Stortorget 25. Tel. 71605
„ 29. „ 26705

KLIPPAN – KONCERNEN

levererar från sina anläggningar i Bóksholm och Lessebo indunstad sulfitlut av olika koncentrationer för bindande av damm på gator och vägar samt för vägförbättringar m. m.

Begär anbud. Huvudkontoret, KLIPPAN

Anlita hemortens sparbanker!

Oxie Härads Sparbank

Malmö Sparbank

Sparbanken Bikupan i Malmö

HALDA

maskinen med den vackra skriften

Pröva eleganta Halda i den trivsamma gröna färgen och med det lätta anslaget.

HALDA

ÅTVIDABERGS

ROSENGRENS

KASSASKÅP, ISOLERADE & OISOLERADE
DOKUMENTSKÅP, VERTIKALSKÅP & KORT-
KRUBBOR, HYLLSTÄLLNINGAR, FÖR
ARKIV, BIBLIOTEK M. M. KASSASKRIN

INGENIÖRSFIRMA

SVEN HELLSTEN

ADELGATAN 5 TEL.: NAMNANROP MALMÖ

CARL GLEERUPS

PAPPERSHANDELS AB.

Mest sorterade inköpskälla i allt som tillhör pappers- och kontorsmaterialbranschen

Adelgatan 21
Tel. 72570 Växel

Skånes Stadshypoteksförening

utlämnar bundna lån mot säkerhet av inteckningar i fastigheter i Skånes städer och vissa stadsliknande samhällen

Expedition: Västergatan 38, Malmö
Tel. 20457

MALMÖ BIOGRAF A-B:s TEATRAR

Nyrenoverade och komfortabla

SCANIA
SÖDERGATAN 28

AMIRALEN
AMIRALSGATAN 35

METROPOL
S. TULLGATAN 5

ALCAZAR
STORTORGET 27—29

VICTORIA
S. FÖRSTADSGAT. 18

PICCADILLY
GUST. AD. TORG 45

CENTRUM
LIMHAMN

TAPETER
FÄRGER

WIXELL
MALMÖ

påhlssons
bröd
gott bröd

Aktiebolaget
M. FLENSBURGS SÖNER
Södergatan 9 Malmö
Tel. 21261

Specialaffär för hemgifter och bosättning

Affären grundlagd 1805

Wingårds Färghandel

Etabl. 1889

Affärer över hela st'an

Telefon: Namnanrop "Eugen Wingård"

Allt fotografiskt

STÖLTENS

MALMÖ **LUND**

För varje slag av reproduktion äro våra firmor inrättade, för konstnärliga, vetenskapliga och kommersiella ändamål. Särskilt vilja vi framhålla faksimilreproduktion såväl i färgtryck som i svarttryck av gamla handteckningar, handskrifter och kartor, som gjort våra firmor kända långt utom landets gränser. Av särskilt intresse är faksimileditionen av Malmö medeltida minnesbok, Registrum Ville Malmøyghe, samt nytrycken av Gustav Vasas Bibel av 1540—1541, Linnés Skånska Resa av år 1751, Missale Lundense av år 1514, Dutch Corantos 1618—1650 och nu senast under 1949 faksimiltrycket av Olaus Magnus mycket beryktade Carta Marina av 1539.

Rådgör med oss om allt ifråga om reproduktion.

AB. Malmö Grafiska Anstalt &

AB. Malmö Ljustrycksanstalt

Malmö

Grand Prix

å konstindustriutställningen i Paris 1925

BYGGNADSKREDITIV och INTECKNINGSLÅN

lämnas på fördelaktiga villkor inom Skånes städer och stadsliknande samhällen av

SKÅNSKA INTECKNINGSAKTIEBOLAGET I MALMÖ

Södergatan 10 Tel. 20152, 22453 och 21526

BÖNNELYCHE & THURÖE AB.

GRUNDAD 1874 TEL. NAMNANROP: "BÖNNELYCHE & THURÖE"

MALMÖ

Takpappfabrik, kemisk industri
Glas i parti och minut
Glassliperi och spegelfabrik
Alla slag av byggnadsmaterial
Taktäckningar och isoleringar
Specialartiklar för handelsträdgårdar
Besprutningsartiklar för fruktodlingar
Rex-Isolering -Golvbeläggning
Asbestcementplattor och evakueringstrummor

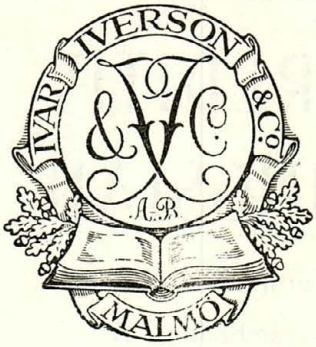

När det gäller böcker och inbindning

för

biblioteket,

för

kontoret ...

IVAR IVERSON & C:o — MALMÖ

BOKBINDERI & KONTORSBOKFABRIK

Gråbrödersgatan 8 Telefon 71835

O. NORMANNS BLOMSTERHANDEL

Skomakaregatan 4 MALMÖ Djäknegatan 7

Filial: LILLA FISKAREGATAN 15, LUND

EGNA ODLINGAR

Firman grundad 1885

GYNNA ÅRSSKRIFTENS ANNONSÖRER!

DE STÖDJA

MALMÖ FORNMINNESFÖRENINGS

VERKSAMHET

Malmö 1950. Lundgrens Söners boktr.

GRAND PRIX
vid Konstindustriutställningen i
Paris 1925

Kontorstrycksaker - Reklamtryck - Bokarbeten

Festskrifter - Kataloger - Trycksaker för privatbruk

Bjudningskort - Visitkort - Brevpapper - Kuvert

Lundgrens Söners Boktryckeri

Malmö

Baltzarsgatan 24 Telefon 190 81, 201 06

SKÅNE-MALMÖ
FÖRSÄKRING

Brandförsäkring
Avbrottsförsäkring
Automobilförsäkring
Ansvarighetsförsäkring
Inbrotts- och rånförsäkring
Glasförsäkring
Vattenledningsskadeförsäkring
Liv- och kapitalförsäkring
Pensionsförsäkring
Barnförsäkring
Studieförsäkring
Resgodsförsäkring
Garantiförsäkring
Olycksfalls- och sjukförsäkring

HUVUDKONTOR: Norra Vallgatan 64
KUNDTJÄNST: Hamngatan 1
MALMÖ
Telefonanrop: "SKÅNE-MALMÖ"
Huvudagent: **H. G. A. Schmidt**
Triangeln, Malmö
Tel. 20592 och 20755

Ombud å alla större platser i riket

Malmö 1950. Lundgrens Söners boktr.